

SADRZAJ

1. Uvod.....	3
2. Program.....	6
2.1. Tijek konferencije	
2.2. Organizator i Partneri	
2.3. Ucesnici	
2.4. Izlagaci	
3. Izvjestaj sa konferencije	23
3.1. Uvodni govor	
3.2. Izlaganja ucesnika	
3.3. Zavrсни govor	
4. Odluke i prijedlozi.....	45
4.1. Zaključci i zahtjevi	
4.2. Lista međunarodnih institucija	
4.3. Lista nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini	
5. Zaključak.....	48
6. Dodatci.....	49
6.1. Program	
6.2. Zahvalnice	
6.3. Knjiga dojmova	
6.4. Rezolucija 1325	
6.5. Osmi mart	

UVOD

Kontekst događaja

Sestoga aprila 1992. godine, u vrijeme kada je Europska zajednica priznala neovisnost Bosne i Hercegovine, glavni grad države je postao pozornica velike manifestacije za mir. Hiljade bosanaca je izašlo na Sarajevske ulice sa Titovom slikom u rukama pozivajući na toleranciju i međusobno razumijevanje.

Ali snajperisti pod vodstvom Radovana Karadžića su otvorili vatru i počeli pucati po okupljenima. Ti događaji su označili početak duge opsade Sarajeva od strane Miloševićeve jugoslovenske armije pod zapovjedništvom generala Ratka Mladića.

Tri godine okupacije koje su slijedile su imale za posljedicu 12 000 ubijenih civila, od ukupno 200 000 stanovnika Sarajeva, te brojne posljedice na životima građana.

Rat i agresija na Bosnu i Hercegovinu su značile godine nasilja, ratnih zločina, otvaranja koncentracijskih logora te nasilna protjerivanja stanovništva s ciljem etničkog čišćenja. Procjenjuje se da je, od 4 miliona ukupnog broja stanovnika Bosne i Hercegovine, 100 000 ubijeno a više od polovine populacije je bilo prisiljeno napustiti svoje domove.

Pored svih navedenih zločina počinjenih nad bosanskim stanovništvom, pridružuju se i masovna seksualna zlostavljanja i silovanja, kako žena tako i muškaraca, korištena kao jedan od oblika etničkog čišćenja. Broj žrtava se procjenjuje na oko 20 000 do 50 000, od kojih je 90% bosnakinja islamske vjeroispovijesti.

Ciljevi konferencije

Da bi obilježili dvadesetogodišnjicu od početka ratnih sukoba u Bosni i Hercegovini ali isto tako pokušali rasvijetliti događaje, posljedice te ponudili odgovore potrebne za oporavak žrtava, Federacija Majke za mir je sa partnerima, u kontekstu 8. marta kao Međunarodnog dana žena, organizovala 9. i 10. marta 2012. godine u Sarajevu konferenciju naziva „Masovno silovanje kao dio ratne strategije“.

Dvadeset godina poslije, nekoliko desetaka hiljada žena žrtava seksualnog zlostavljanja tokom ratnih sukoba čeka na pravdu koja je veoma spora. U takvim uslovima i u državi koja je podijeljena unutrašnjim međuetničkim previranjima i korupcijom žene žrtve ne uspijevaju ponovo izgraditi vlastite živote.

Posljedice ovakve vrste zlostavljanja su brojne i katastrofalne za cijelu jednu populaciju. Priznavanje činjenice da su stravični zločini zaista počinjeni ne može, samo po sebi, dovesti do stvarnog oporavka žrtava. Pored trauma, čestog odbacivanja porodice, siromastva te raznih psiholoških problema s kojima se te žene suočavaju, pridružuju im se i kolektivna ravnodušnost i zaborav. Pored pojedinačnih inicijativa koje svakako treba istaknuti, do danas se u Bosni i Hercegovini taj problem marginalizira i žrtve ne uspijevaju pronaći svoje mjesto u društvu.

Intervencije stručnjaka iz svijeta i iz Bosne i Hercegovine, će pokušati rasvijetliti posljedice specifične za ovu vrstu zlostavljanja, pronaći izlaze koji će omogućiti da posljedice ne ostanu trajne, pouke koje je moguće izvući iz primjera Bosne i Hercegovine te sličnosti između događaja u Bosni i u drugim državama koje su doživjele istu sudbinu. Kako danas pomoći žrtvama nasilja i koje im odgovore ponuditi na njihovu patnju?

Kako je moguće da je fenomen masovnog zlostavljanja žena još uvijek prisutan u ostalim dijelovima svijeta, uz poseban osvrt na slučaj Demokratske Republike Kongo? Koja je uloga međunarodne pravde i koje odgovore može ponuditi ženama žrtvama? Koji su to međunarodni konvencije na koje se žene žrtve imaju pravo pozvati i mogu li one spriječiti ovu vrstu nasilja?

2.1. Tijek konferencije

Cijelokupna manifestacija je održana tijekom dva dana :

-prvi dan je bio posvećen projekciji filma autorice Sabine Subasic « Seksualno zlostavljanje žena , sredstvo za rat » , realiziranog 2002 . godine nakon kojega je uslijedila debata i razgovor sa autoricom uz koktel za sve prisutne .

-drugi dan su mnogi međunarodni i domaći stručnjaci iz raznih polja znanosti razmijenjivali iskustva vezana za problematiku konferencije. Razgovori su nastavljeni i za ruckom koji je bio omogućen od strane organizatora za sve prisutne . Dan je završen projekcijom filma « Otkrivenje » Hansa Christiana Scmitha.

Petak, 9.marta 2012.

17h 30 : Dolazak uesnika uz izvedbu Aide Musanovic na glasoviru

18h : Uvodni govori : Nanou Rousseau i Ziba Galijasevic

18h 15 : Projekcija filma Sabine Subasic « Seksualno zlostavljanje žena , sredstvo za rat »

19h : Koktel i razgovor sa autoricom

20h : Kraj programa prvoga dana

«Seksualno zlostavljanje žena , sredstvo za rat »

Sazetak filma

Vrsta : **Dokumentarni film**
Redatelji : **Sabina Subasic Fabrice Gardel**
Produkcija : **Doc en Stock**
Trajanje : **48min**
Godina : **2002**

Svjedočanstva žrtava silovanja. Svaka priča osvjetljava određeni aspekt drame. Esmija govori kako je 1992. u Foči bila oteta i silovana pred djecom: "Bilo me je sram pogledati svoga sina u oči", kaže Esmija. Dika i Nuska su smogle snage otici u zloglasni koncentracijski logor Omarska gdje su obje bile zatocene, silovane, mucene: Omarska je bio pravi logor za istrebljenje. Svjedoce također i o seksualnim zlostavljanjima muskaraca te prisilnim seksualnim odnosima između oceva i sinova. Tu je svjedocanstvo i jednoga covjeka Ede, koji govori za svoju suprugu koja više nije među živima. Porijeklom njemica, nije mogla podnijeti život nakon silovanja i ponizenja koje je pretrpjela te si je oduzela život. I na kraju, tu je i Jasnina priča, čije je dvoje djece ubijeno i baceno u masovnu grobnicu "Sve sam mogla zamisliti: i ubojstva, i silovanja, ubili su mi muža ... ali da ce ubijati i djecu, to nikako ne mogu da prihvatim...." Jasna želi svjedočiti jer su sve ostale žene koje su bile s njom zatočene ubijene. Osim osobnih priča, ovaj snazan i emotivan film ukazuje na politicku pozadinu silovanja kao sredstva za rat.

Subota 10. mart 2012.

Moderator : Duska Jurisic, novinarka

9h30 : Dolazak ucesnika

Kava je bila ponudjena svim prisutnima od strane nasega partnera Vispaka, Visoko , BiH

10h : Uvodni govori

Nanou Rousseau *Predsjednica Federacije Majke ze Mir , Fr*

Miroslav Zivanovic *Dogradonacelnik Sarajeva*

Munira Subasic *Predsjednica Majke enklava Srebrenica i Zepa, BiH*

Smail Cekic *Direktor Instituta za istrazivanje zlocina protiv covjecnosti i medunarodnog prava Universiteta u Sarajevu*

11h : Prezentacija i uvod u problematiku

Véronique Nahoum *Antropologinja, Fr,*

Povijest i antropologija silovanja

Sabina Subasic, *Redateljica, Pravnica*

Silovanje u BiH kao sredstvo za rat

Elsa Vumi *Predsjednica organizacije Aktivni za Kongo ,*

Situacija u DR Kongo te poduzete akcije

11h45 - 12h : Pauza

12h : Traume i posljedice, pomoc zrtvama

Bakira Hasecic *Predsjednica udruge Zena zrtva rata, BiH* *Oblici pomoci zrtvama i druge procedure*

Jasna Zecevic, *Centar Vive Zene, BiH* *Posljedice silovanja*

Michel Grappe *Djeciji psihijatar, Fr, rad u izbjeglickim kampovima u bivsoj Jugoslaviji od 1992 do 1999, Posljedice ratnih traumatskih stradanja na djecu*

Senadin Ljubovic, *Neuropsihijatar* *Medicinska pomoc zrtvama*

Murat Tahirovic, *Predsjednik saveza logorasa u BiH*

Seksualno zlostavljanje muskaraca kao dio strategije u ratu

Debata

13h30 : Rucak

14h30 : Pravni pristup

Sandra Fabijanić Gagro, *Docentica na katedri za medjunarodno pravo na Univerzitetu u Rijeci* Međunarodnopravni pomoci u kvalifikaciji seksualnih zlostavljanja tijekom oružanih sukoba

Florence Hartmann, *Bivsa glasnogovornica glavne tuziteljice Medunarodnog suda u Hagu, spisateljica, novinark* Međunarodni pravni status zrtava silovanja i njegova primjena u BiH

Mayombo Kassongo, *Advokat, Zastupnik zrtava u DR Kongo*

Polozaj zrtava u oruzanom sukobu, regija Kivu u DRK: Fenomen viktimizacije

15h15-15h30 : Pauza

15h30 : Koji odgovori,koje mogućnosti za zene ?

Dokumenti

Marie Mossi *clanica Africke udruge za ljudska prava i Mreze zenskih akcija*
Rezolucija 1325 te njena primjena u DRK

Stasa Zajovic, *Jedna od utemeteljica Udruzenja Zene u crnom, Srbija*
Primjena rezolucije 1325 na Balkanu

Martine Royo, *Koordinatorica za Balkan, Amnesty International, Fr*
Stajaliste Amnesty

Nuna Zvizdic *Zene Zenama, Sarajevo*
Zenski sud – Feministički pristup pravdi

Debata

17h45 : Zaključci

18h : Projekcija filma « Otkrivenje » Hansa Christiana Scmitha

« Otkrivenje »

Sazetak filma

Vrsta : **Drama**

Redatelj : **Hans-Christian Schmid**

Produkcija : **Europacorp**

Trajanje : **1h50min**

Godina : **2008**

2009, Međunarodni kazneni sud u Haagu.

Goran Duric, bivši general koji se nada postati predsjednikom Srbije, optuzen je za kazneno djelo zločina protiv čovječnosti. Zadužena za progon, Tužiteljica Hannah Maynard ubrzo biva diskreditirana lažnim izjavama Hajdarević Alena, njenoga jedinoga svjedoka. Ali ubrzo, Maynard shvaća da Mira, Alenova sestra, zna mnogo više o optuženom nego što je spremna priznati. Unatoč rizicima za održanje svog urednog života u Njemačkoj, Mira podlijeze pritiscima Hannah i odlucuje svjedociti. Ali niti jedna niti druga nisu racunale na tajne dogovore i zakulisne igre suda s kojima se ubrzo obje nadju suocene, sto ce staviti na kusnju njihovo medjusobno povjerenje

viol de masse, une arme de guerre,
Sarajevo, mars 2012

2.2. Organizator i partneri

Mères pour la Paix

BP 40728 59657 Villeneuve d'Ascq Cedex

federation@merespourlapaix.org

Tél : 06 09 06 61 84

Udruženje Majke za mir je osnovano 1994 godine na inicijativu Nanou Rousseau i njene sestre Françoise Dernoncourt tijekom rata na području bivše Jugoslavije a prema modelu Udruženja Majke za mir u Hrvatskoj.

Brojna izvješća o silovanjima u Bosni i Hercegovini su dovela do osnivanja udruge čiji je osnovni cilj osiguranje materijalne pomoći i moralne podrške ženama i djeci pogođenim oružanim sukobima kao i borba za njihova prava.

Danas su Majke za mir Federacija sa deset odbora širom Francuske.

Na početcima svoga djelovanja, udruga je kroz akcije humanitarne pomoći (oko 60ak posiljki) intervenirala na područjima Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova, Albanije, Alzira, Bolivije, Mozambika i Iraka kao i malim projektima rehabilitacije u Ruandi i Burkini Faso.

Poslije tih akcija, uslijedile su akcije sa mikro-projektima koje su bile daleko siri razmjera, i kroz koje se doprinosilo materijanoj i moralnoj obnovi, od kojih ćemo pomenuti samo najvažnije:

- u Bosni

Program obnove doline Kamenica za pomoc zenama koje su prezivjele strahote Srebrenice, projekt je uljucivao stotinjak osoba

- u Ceceniji

Potporna i kumstva sirotistima i skoli 54. u Groznom, obnova skolske knjiznice (vise od 100 djece), izgradnja praonice rublja za zene sa invalidetom, projekti pcelarstva i obnove

- u Afganistanu

Izgradnja i osnivanje Zenske kuće u Istalifu, kao medicinskog i socijalnog centra za alfabetizaciju te razne tecajeve organizirane za izolirane zene i udovice. Projekt je nastavljen kroz obnavljanje klinike Mahala u Istalifu. Trenutacno je pomocu ovog programa pruzena pomoc više od 2000 obitelji, 500 žena je alfabetizovano a stotinama obitelji su osigurani prihodi kroz poljoprivredne programe uzgajanja peradi te pcelarstva tijekom posljednjih godina.

Ovaj program je 2005.godine dobio nagradu citateljica casopisa Figaro Madame te Nagradu za Ljudska Prava 2006. godine koju dodjeljuje Republika Francuska.

Uz to, mnoge konferencije i kongresi su organizirani o događajima u Bosni, Africi, Afganistanu ili Ceceniji gdje se upozoravalo na nedopustivu situaciju u kojoj se nalaze zene i djeca na tim prostorima. Majke za mir takodjer radi na promociji i implementaciji medjunarodnih dokumenata koji stite zene, narocito Rezolucije 1325.

viol de masse, une arme de guerre,
Sarajevo, mars 2012

Centar Andre Malraux

**Mula Mustafe Baseskije 8
71000 Sarajevo
Bosnie-Herzégovine
Tel / fax : 00 387 33 227 150**

Nastao u ratu kao čin vjere, otpora u kojem se sve činilo izgubljenim, kulturni centar, nazvan Andre Malraux je prvi takve vrste koji je otvoren u Bosni i Hercegovini prije potpisivanja Dejtonskog sporazuma, u julu 1995. Centar se nalazi preko puta pijace Markale, mjestu koji nosi biljeg ratnog stradanja. Za frankofone u Sarajevu kao i za sve one koji su vjerovali u pomoć Francuske, Centar Andre Malraux predstavlja most među dvije zemlje te obnovu kulturnog života u Sarajevu i Bosni Hercegovini.

Mnoge osobe iz kulturnog i javnog života su podrzale Centar i njegovog direktora, Francisa Bueba, te su svojom posjetom Centru izrazili svoju podršku, te na taj način sudjelovali u angazmanu koji je predstavljao intelektualni i moralni izuzetak toga vremena.

Mnogi umjetnici su iskazali počasti gradu Sarajevu kroz svoja djela , među njima je značajno pomenuti strip « San cudovista »Enki Bilal iz 1998, knjiga o kolektivnim i individualnim sjećanjima o raspadu Jugoslavije , zemlje porijekla autora.

2004., Jean-Luc Godard piše "Nasu muziku" tijekom Europskih književnih susreta u Sarajevu o nuznosti poezije, dijeljenja, krivnje i oprosta.

2005. , u čast desetogodisnjice postojanja Centra Andre Malraux, Centar Georges Pomidou odaje počast ovome mjestu otpora i susreta.

Grad Sarajevo je dodijelio Centru Nagradu 6.april , što je u isto vrijeme godišnjica oslobođenja Sarajeva 1945. - ali i dan kada je 1992. započela opsada grada.

Za petnaestu godisnjicu postojanja 2009.godine,Centar Andre Malraux je organizovao, pod direkcijom Laure Serani , veličanstvenu izložbu fotografija brojnih umjetnika "Naša povijest".

Svojim djelovanjem , Centar pridonosi kulturnoj razmjeni i suradnji između Francuske i Bosne i Hercegovine.

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

Halida Nazečića 4

Tel. +387 33 56 13 50

fax: ++ 387 33 56 13 51

info@institut-genocid.ba

Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava iz Sarajeva je javna naučna ustanova koja se bavi istraživanjem zločina protiv mira, zločina genocida i drugih teških povreda međunarodnog prava sa historijskog, pravnog, sociološkog, kriminološkog, ekonomskog, demografskog, psihološkog, politikološkog, kulturološkog, medicinskog, ekološkog i drugih aspekata od značaja za cjelovito naučno istraživanje zločina.

Institut je formiran 4. septembra 1992. na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 16/92), koja je potvrđena na sjednici Skupštine Republike Bosne i Hercegovine, 1. juna 1994 ("Službeni list Republike Bosne i Hercegovine", broj 13/94). Sjedište Instituta je u Sarajevu. Institut je članica Univerziteta u Sarajevu.

Udruzenje Pokret « Majke enklave Srebrenica i Zepa »

Ul. Nedima Filipovica br.17 *Cengic Vila*

71000 Sarajevo

Telefon : +387(0)33 522-266

srebrenica.zepa@bih.net.ba

Udruzenje Pokret „Majke enklava Srebrenice i Zepe“ jedna je od bosanskohercegovačkih nevladinih organizacija koja okuplja prezivjele, te članove porodica ubijenih i nestalih 1995.godine tokom pada zasticene zone Srebrenice i Zepe. Udruzenje je osnovano 1996. godine, svoje urede ima u Sarajevu i Potocarima-Srebrenica.

Osnovni razlog za osnivanje Udruzenja bile su zelja i potreba da se ucestvuje u razjasnjavanju sudbine nestalih u julu 1995.god., a zatim i nestalih od 1992.do 1995. u Srebrenici i Zepi, te Sokolcu, Han Pijesku, Rogatici, Vlasenici, Bratuncu, Zvorniku, Visegradu i Foci. Vremenom su se pred Udruzenje postavili novi poslovi od ucesca u eksumacijama, identifikacijama i sahranama pronadenih posmrtnih ostataka, do ekonomsko- socijalnih, zdravstvenih i problema sa obrazovanjem djece clanstva.

Ove aktivnosti su dovele do saradnje sa organizacijama koje se bave pitanjem nestalih i poginulih osoba iz cijele Jugoslavije i saradnje sa nevladinim vladinim organizacijama sirom svijeta. Jedan od vaznijih poslova je organizacija druzenja i okupljanja clanova Udruzenja „Majke enklava Srebrenice i Zepe“ visoko na listi svojih poslova stavilo je zastitu zena i djece u okviru porodice i drustva u okviru ljudskih prava. Sto, opet, podrazumjeva podrzavanje vodenja pune politike ravnopravnosti zena u drustvu i politici.

Uz sve navedeno, Udruzenje organizira i mnoge dogadjaje, kao sto su izlozbe, konferencije itd. kojima je cilj da se tragicni dogadjaji ne zaborave i nikada ne ponove. Za svoj rad, Udruzenje je dobilo mnoge nagrade, medju kojima

2.3 Ucesnici

Oko tri stotine osoba je bilo prisutno dvodnevnom zbivanjima na konferenciji, ucinivsi tako od ovoga dogadjaja mjesto istinskih razmjena, susreta i otkrica.

Federacija Majke za mir su predstavljali sljedeci komiteti :

Komitet Midi-Pyrénées

Komitet Nord

Komitet Jura.

Brojne domace i medjunarodne institucije te udruzenja su bila prisutna, medju ostalima :

1. Medica, Zenica
2. Association Impunity Watch
3. Crveni kriz kantona Sarajevo
4. Fondacija Pravda za BiH
5. Ministarstvo za rad i socijanu politiku Kantona Sarajevo
6. Udrusenje zena Podrinja
7. Organizacija Kotor-Varos
8. Univerzitet u Sarajevu
9. Ministarstvo obrane
10. Univerzitet u Travniku
11. Udrusenje roditelja ubijene djece u Sarajevu, 1992-1995
12. Fondacija Cure, Sarajevo
13. OSCE
14. Zene i rat, Paris
15. Udrusenje bivsih logorasa 23 October 1993, Vares
16. Agencija za ravnopravnost spolova
17. Univerzitet prava, Spanija
18. Champagnole, France
19. TRIAL - Track Impunity Always , organizacija sa sjedistem u Zenevi
20. Udrusenje Pravda za mir
21. Udrusenje Valovi drine
22. UN zene
23. Filozofski Fakultet , Tuzla
24. Americka Ambasada
25. Turska Ambasada
26. Francuska Ambasada

MEDIJI :

1. Televizija Sarajevo
2. BH Televizija
3. BH Radio 1
4. SENS Service
5. Oslobođenje
6. Dani
7. Slobodna Europa
8. Federalni Radio
9. Dnevni Avaz

2.4 Izlagaci :

Sandra Fabijani Gagro

Doktor znanosti iz Međunarodnog prava, Sandra Fabijanic Gagro radi kao docent u na Katedri za međunarodno pravo na pravnom fakultet Sveučilišta u Rijeci. Uz završeni pravni fakultet te magistrski i doktorski rad na Pravnom fakultetu Sveucilista u Rijeci, dodatno se usavrsavala u

inozemstvu u Nizozemskoj, Madjarskoj, Srbiji i Italiji. Objavila je brojne znanstvene i stručne radove iz polja međunarodnog prava te je sudjelovala na brojnim međunarodnim znanstvenim skupovima od kojih ćemo spomenuti samo neke :

- Medjunarodna konferencija **“Crime victims and the violation of rights”**, u Italiji
- Medjunarodna konferencija - International Conference on Law u Grčkoj
- Međunarodna znanstvena konferencija „The Role and the Place of the Law in Knowledge Society“, u Rumunjskoj.0649335875

Michel Grappe

Djeciji psihijatar, sa bogatim iskustvom rada sa djecom , zrtvama ratnih trauma,izmedju ostaloga rad sa djecom koja su posijedjela od prezivljenih trauma. Djelovao je u kampovima za izbjeglice bivse Jugoslavije, posebno u Bosni, Vukovaru i Kosovu.

- Autor je brojnih radova , spomenut ćemo samo neke :
- Pluridisciplinarna studija na skupini djece nasilnickog ponasanja
- Djeca i rat, klinicki pogled, Vukovar , Sarajevo, Kosovo u 90im godinama

Florence Hartmann

Florence Hartmann je jedanaest godina radila u Le Monde-u, pokrivajući posebice sukobe u bivšoj Jugoslaviji. U 1999.godini je objavila knjigu, « Milosevic, dijagonala ludjaka ».

U oktobru 1992., bila je prva novinarka koja je otkrila postojanje masovne grobnice na Ovčari (Hrvatska) u kojoj su bila pobacana tijela 263 osoba uhićenih u vukovarskoj bolnici i pogubljenih na obližnjoj farmi 20. studenoga 1991. od strane srpskih snaga. 25. maja 2006., svjedočila je na strani tužiteljstva na ICTY-u u procesu « Vukovar » protiv trojice časnika Jugoslavenske narodne armije koje se teretilo za ubistva zarobljenika iz vukovarske bolnice.

Od 2000. do 2006.godine bila je glasnogovornica i savjetnica za Balkan glavne tuziteljice Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY) Carle Del Ponte. Od 2000. do 2003., bila je i glasnogovornica tužitelja Međunarodnog kaznenog suda za Ruandu (ICTR). U septembru 2007., objavila je knjigu « Mir i kazna, Tajni ratovi međunarodne politike i pravosuđa », koja govori o radu prva dva međunarodna kaznena suda. Na tri stranice ove knjige, Florence Hartmann otkriva postignuti sporazum između ICTY-a i Srbije o skrivanju presudnih dokaza o umiješanosti Srbije u genocidu u Srebrenici kako bi se izbjegla moguća osuda Srbije od strane Međunarodnog suda pravde.

27. augusta 2008., optužena je od strane ICTY-a za "nepoštivanje suda". Na tri pomenute stranice (p.120-122) u svojoj knjizi "Mir i kazna" te u svom članku o istoj temi "Vitalni dokumenti o genocidu", Hartmann je otkrila činjenicu da su sudije Žalbenog vijeća ICTY-a povrijedile međunarodne norme i pravila o radu Međunarodnog suda kada su zaključili sporazum sa Srbijom. Unatoč brojnim međunarodnim prosvjedima, izrečena joj je novčana kazna od 7 000 eura za "nepoštivanje suda".

Florence Hartmann je 10 decembra 2011. godine, za svoj cijekupni rad i djelovanje, dobila Nagradu za zivotnu djelo za doprinos u zastiti ljudskih prava, koju dodjeljuje Hrvatski helsinški odbor.

Bakira Hasecic

Kao predsjednica udruženja "Žena-žrtva rata", gospodja Hasecic zastupa i predstavlja udruženje u svim poslovima i aktivnostima, od njegova osnivanja u maju 2003.godine do danas. Rad udruženja podrazumijeva koordinaciju rada udruženja i njegovih podružnica, suradnju sa brojnim institucijama iz zemlje i inozemstva (vladinog i nevladinog

sektora), edukaciju za rad sa žrtvama i svjedocima, pripremu programa za iznalaženje izvora finansiranja, projekte kućne radinosti, pomaganje užih članova domaćinstva u školovanju, zapošljavanju, ohrabrivanje žrtava da prekinu šutnju glasno i argumentovano govore o svemu što su preživjeli i vidjeli, organizacija tečajeva žrtava, istraživanja podataka i činjenica o seksualnim silovanjima, sto podrazumijeva jedno od najsloženijih istraživanja zločina, izradu brošura i letaka te brojne druge akcije vezane za rad udruženja.

Kao žena-žrtva rata (seksualnog zlostavljanja i silovanja) višestruki je svjedok Haškog tribunala i svjedok na Sudu BiH i Tužilaštvu BiH u predmetima ratnih zločina na području Općine Višegrad.

Udruženje „Žena-žrtva rata“ 2003.godine pokrenulo Inicijativu za donošenje Zakona o zaštiti žena – žrtava rata, koje su silovane i seksualno zlostavljane u periodu 1992 – 1995 godine, koji je stupio na snagu 2006.godine.

Duška Jurišić

Duška Jurišić rođena je u Sarajevu gdje je završila i Pravni fakultet. Od 1986. do 1992. godine radi na Radio Sarajevu 202 kao reporterka, voditeljica i urednica informativnih emisija. Ratnu 1992. provela je kao reporterka Radija Bosne i Hercegovine. Početkom 1993. samostalno vodi i uređuje vijesti na radiju. Ubrzo prelazi na Televiziju BiH, gdje radi kao reporterka, te voditeljica i urednica središnje informativne emisije Dnevnik. Školsku 1996./97.

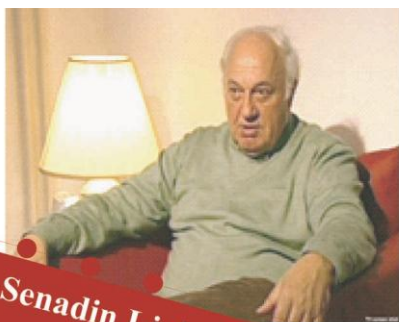
provela je na novinarskoj specijalizaciji u Sjedinjenim Američkim Državama, kao stipendistica USIS-a i Glasa Amerike. Od 1998. do 2000. radila je kao urednica i voditeljica informativnih emisija na OBN-u. Period od 2000. do 2002. godine provela je u Centralnoj banci BiH kao koordinatorica Službe za odnose s javnošću pri Uredu guvernera.

Godine 2002. uspostavila je radni odnos na Javnom radio-televizijskom servisu BiH, gdje je obavljala poslove šefice deska, te urednika i voditelja emisije "Pošteno govoreći". Od 2007. godine uposlenica je Radio-televizije Federacije BiH, gdje radi kao urednica i voditeljica središnje informativne emisije Dnevnik 2, te uređuje i vodi tjednu dijalošku emisiju "Pošteno". U aprilu 2008. godine imenovana je na mjesto odgovorne urednice Informativnog programa FTV, odakle je smijenjena nakon samo 21 mjeseca. Smjeni su prethodili napadi između ostalih i na nacionalnoj osnovi.

Mayombo Kassongo

Mayombo Kassongo, međunarodni odvjetnik, obnasa dužnost predstavnika žrtava nasilja iz Demokratske Republike Kongo. Član je međunarodnog suda te savjetnik u CPI-u.

Senadin Ljubovic

Prim.dr. Senadin Ljubovic se psihijatrijskom praksom bavi se već više od 40 godina, a posljednjih 20 godina njegova osnovna stručna aktivnost je vezana za pomoć "psihološkim žrtvama rata", što uključuje svakako i silovane i seksualno zlostavljane osobe. Preko stotinu žrtava raznih oblika torture je u posljednjih 15 godina zatražilo pomoć doktora Ljubovica. Objavio je više radova, a urednik je i autor tri udžbenika vezana za

torturu. Upravo je iz štampe izašao Doktor Ljubovic je jedan od autora i urednik ovog vodiča. U drugoj polovini 2011. godine bio je rukovodilac pet terapijsko-rehabilitacionih radionica sa ženama koje su preživjele silovanje (ukupno bilo prisutno oko 120 žena).

Marie Mossi

Član od 1995. Africke Udruge za borbu za ljudskih prava (ASADHO), nevladine organizacije u Kongu koja ima predstavnika na području cijele provincije. Od 2002 do 2006 je obnasala dužnost podpredsjednice udruge te je direktorica odjela koji se bavi pitanjima žena i djece. Također je predstavnica Udruženja u Mrezi ženskih akcija (RAF) koji je platforma za organizacije

civilnog društva koja se bori protiv nasilja nad ženama.

Tijekom njenoga mandata, RAF je provodio mnoge aktivnosti usmjerene na edukaciju žena i djevojaka o njihovim pravima, kao i na prijedloge zakona o zaštiti žena i ženskoga pravnog statusa u Kongu. U srpnju 2006., mjesec dana nakon njenoga odlaska iz Konga, donesen je zakon o zaštiti žrtava seksualnog nasilja, Od 2006, volonter je za koordinaciju DRK u Amnesti Internationalu, Francuska. I dalje surađuje s kolegama na polju borbe za prava žena.

Véronique Nahoum

Poslije zavrsetka studija iz podrucja literature, Véronique Nahoum-Grappe se posvetila istrazivanju raznovrsnih tema kao sto su ljepota, pijanstvo,okrutnost, zena, o kojima je objavila mnoge radove . O temama, prisutnim u njenim radovima ,je pisala promatrajuci svoje suvremenike, u radu u zatvorima, u izbjeglickim kampovima u zemljama bivse Jugoslavije ili u sudskoj zastiti mladih

Nakon sto je radila kao istrazivac inzenjer na Visoko skolskoj ustanovi za drustvene nauke (EHESS), trenutno radi kao istrazivac suradnik na interdisciplinarnom Institutu za suvremenu antropologiju (IIAC) u Parizu.

Nanou Rousseau

Predsjednica i utemeljiteljica udruge Majke za mir, Francuska, trenutno obavlja duznost predsjednice Federacije Majke za mir. Tijekom profesionalne karijere na položaju rukovoditeljice odjela marketinga, Nanou Rousseau je u isto vrijeme slijedila karijeru slikarice.U Belgiji je bila suosnivačica Kluba Van Gogh.

Ali , vise od svega, aktivna je u borbi za prava zena i to od 1975.godine.

Takodjer je članica osnivačkoga odbora Zenske kuće u Lillu 2000.

Dobitnica je, za Udruženje Majki za mir, Nagradu za humanitarne akcije Figaro Madame 2005., kao i Nagradu za Ljudska Prava 2006. godine koju dodjeljuje Republika Francuska.

Martine Royo

Martine Royo je diplomirala političke nauke na Znanstvenom institutu Visokih međunarodnih studija u Zenevi.Po profesiji je novinarka te je radila u brojnim novinama , od kojih su neke : La Tribune de Genève, Le Nouveau Candide (Paris), Agence France Presse Paris, ou Le Nouvel Economiste ,gdje je bila šefica za odjel za inostranstvo .

2007. je objavila knjigu, zajedno sa Stephenom Boucherom , znanstveni istraživačem think tanka "Nasa Europa" . : "Think tank ,mozak rata ideja".

Murat Tahirovic

Kao predsjednik Savez logorasa Bosne i Hercegovine, gospodin Tahirovic aktivno sudjeluje u svim podrucjima rada udruzenja kao sto su rješavanje statusnih pitanja logoraša, saradnja sa Haškim tribunalom i ostalim sudovima u zemlji i inozemstvu, prikupljanje činjenica o ratnim zločinima Za svoj rad i djelovanje, gospodin Tahirovic je dobio brojna priznanja iz zemlje i svijeta, od kojih cemo istaknuti Priznanja sa Univerziteta u Sarajevu, Okfordu i Winskonsiu .

Munira Subasic

Munira Subasic je predsjednica Udruzenja Pokret Majke enklave Srebrenica i Zepa. Udruženje okuplja žene koje su preživjele masakr, te su se istoga trena počele boriti sa nadljudskom snagom da se njihov glas čuje. Rad Munire Subašić se sastoji prije svega od koordinacije brojnih aktivnosti udruge. Ona vodi

borbu od samog početka, ne dopustajući da je impresionira ili zaustavi nerazumijevanje na koje je cesto nailazila bilo vlade ili međunarodne zajednice.

Jedna od najvećih pobjeda Udruge je izgradnja Memorijalnog Centra u Potočarima. Muzej Genocida ce biti smješten u bivšoj tvornici akumulatora.

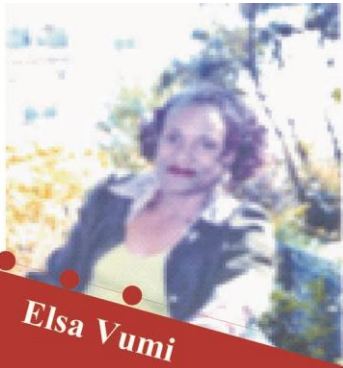
Za svoj rad, Udruženje je dobilo mnoge nagrade, medju kojima nagradu « Victor Gollanz », Njemackog Drustva za ugrozene narode, „ Sloboda”, Medunarodnog centra za mir , Zlatnu povelju mira „ LINUS PAULING” od „INTERNACIONALNE LIGE HUMANISTA” i brojne druge.

Sabina Subasic

Poslije diplome na pravnom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, Sabina Subasic nastavlja skolovanje u Parizu gdje magistrira na Univerzitetu Pariz X Nanterre ljudska prava i građanske slobode. Trenutno je istraživac na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti

i međunarodnog prava Sveučilištu u Sarajevu. Uz to, bavi se i realizacijom dokumentarnih filmova od kojih cemo spomenuti "Zemlja je obećala raj" iz 2003. u kojemu se vraća na problematiku identifikacije tijela iz masovnih grobnica u ratu u Bosni i Hercegovini. Film "Silovanje kao sredstvo za rat" je realiziran godinu dana ranije, u suradnji sa Fabricom Gardelom.

Elsa Vumi

Elza VUMI je rođena u Leopoldvillea kao četvrto dijete u obitelji od ukupno petero djece. Godine 1981., diplomira novinarstvo i društvene komunikacije na Sveučilištu u Bruxellesu. U potrazi za identitetom, odlazi u Zair 1982.

Više od tri godine, ostala je upoznati se sa svojim obiteljskim korijenima i promatrati na licu mjesta društva Kinshase, pod diktaturom, koje se, kao i ostatak zemlje, bori s preživljavanjem, siromaštva, suočavanjem, strahom, nesigurnosti bez perspektive nacionalnog gospodarskog razvoja.

G. Jacques BONGOMA, posebni savjetnik za Mobutu od 1965 do 1973, će joj dati priliku da vodi samostalno prve dnevne novine Zaira, Analitičar, čiji je on urednik. To iskustvo joj omogućuje da otkrije intelektualce, vođe društva ali i dadobije pregled gospodarskog, političkog i društvenog razvoja. List je nudio preglede iz međunarodnih medija kao i dubinske članke, izvještaje i intervjuje. Mišljenje komadi su hit domaće i međunarodne recenzije (RFI, Glas Amerike, BBC International).

Stasa Zajovic

Jedna od osnivačica feminističko-pacifističke grupe "Žene u Crnom", Stasa Zajovic ucestvuje aktivno u radu udruženja kojemu je cilj prije svega promovirati mir, solidarnost i razumijevanje te se suprotstaviti svakom obliku nasilja, rata, militarizma ili nacionalizma. Dosadasnje bogato aktivističko

iskustvo Stase Zajovic obuhvata sudjelovanje u brojnim uličnim akcijama udruženja, rad sa izbjeglicama, rad na ucvrscivanju zenske mirovne mreže, pokretanje brojnih edukativnih programa, te organizaciju i sudjelovanje međunarodnih konferencija i skupova. Ona je autorica brojnih članaka i priručnika te je za svoj rad primila i mnoga priznanja od koji ćemo pomenuti samo neke:

-Milenijumska nagrada za mir: u ime Međunarodne mreže Žena u crnom, nagrada je uručena Ženama u crnom iz Beograda 8. marta 2001. u Palati UN u Njujorku i nagradu sam primila u ime Žena u crnom.

-Počasna građanka Tutina/Sandžak te Granade

-Nominacija '1000 žena za Nobelovu nagradu za mir' – 2005. godine

Jasna Zecevic

Od 1996 godine, Jasna Zecevic obavlja duznost predsjednice medicinskog centra za terapiju i rehabilitaciju « Vive Zene » u Tuzli te se svojim radom prije svega zalaze za promociju tolerancije, medjusobnog razumijevanja i podrške. Pod njenim vodstvom, Vive Zene je postala jedna od vodećih organizacija na polju borbe za ljudska prava i dignitet svakoga covjeka. Diplomirala je geologiju i rudarstvo na Univerzitetu u Tuzli, te je prosla brojne obuke u zemlji i inozemstvu iz polja menadzmenta i ljudskih prava. Autorica je mnogih publikacija te je izlagala na konferencijama u zemlji i nozemstvu , medju kojima :

- *“ Reintegration of the women victims of the rape”, Conference, DR Congo, November 2010*
- *“Coping and resilience “, Conference , Griffith University, Brisbane, Australia, July 2010*
- *“Psychosocial work with families of missing persons” Conference , Coping and resilience, Cavtata, Croatia, 2009*
- *“Influence of trauma on inner family relations”, University of Applied Sciences Basel, Switzerland, 2009*

Memuna Zvizdic

Memuna Zvizdić, ko-osnivačica i direktorica Žene Ženama, bosanskoghercegovačkog ženskog centra za ljudska prava, mir i sigurnost. Diplomirala je ekonomiju na Univerzitetu u Sarajevu, feministička i mirovna je aktivistica, koja se bavi organizacijama i društvima koja su vezana za ljudska prava, mirovni aktivizam i mirno rješavanje konflikata.

Trenutno je članica Upravnog odbora Regionalnog Ženskog Lobija. Ona je i fasilitator za prevenciju, upravljanje i rješavanje konflikta. Napisala je i objavila nekolicinu članaka na temu lokalne izgradnje mira iz ženske perspektive, rodnih i nacionalnih identiteta. Također je i glavna urednica priručnika: Žene i ženski aktivizam u Bosni i Hercegovini, Da vlada Mir - lokalni koncept za izgradnju mira te co-urednica priručnika Fasilitacija (Fasilitation)-UVOD.

3 - Izvjestaj sa konferencije

3.1. Uvodni govor

3.2. Izlaganja ucesnika

3.3 Završni govor

3.1. Uvodni govor

U ime organizatora skupu su se obratili Nanou Rousseau predsjednica Federacije "Majke za mir" , direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu Smail Čekić, predsjednica Pokreta "Majke enklave Srebrenica i Žepa" Munira Subašić , te su u svojim govorima naglasili koliko je vazno prekinuti sutnju o zločinima silovanja u ratnom sukobu te kako jedino postizanje pravde može na neki način dovesti do početka oporavka zrtava.

Zamjenik gradonačelnika **Miroslav Živanović** je u ime domaćina grada Sarajeva i gradonačelnika Alije Behmena pozdravio skup i poželio uspješan rad učesnicima Konferencije. Živanović je svoje obraćanje počeo pitanjem „Kako danas pomoći onima među nama koje su preživjele nasilje i kako ublažiti njihovu patnju?“

„Kada govorimo o ženama koje su preživjele nasilje, naš odgovor je insistiranje na ravnopravnosti, poboljšanju općeg položaja žena u našem društvu, pravilnom razumijevanju i nastojanju da dosljedno radimo na provođenju evropskih standarda poput Evropske povelje o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou, koju smo potpisali“, istaknuo je Živanović.

Zamjenik gradonačelnika je ukazao na bezuvjetnu podršku pravosudnom sistemu i istrajnom procesuiranju ratnih zločina. „Naš odgovor je spremnost Grada Sarajeva da preuzme arhiv Haškog tribunala, kako bi ga čuvao, ali i stavio na raspolaganje naučnoj zajednici i zainteresiranoj javnosti koja bi imala uvid u sudski utvrđene činjenice o onome što nam se dogodilo.“

Na kraju svog obraćanja Živanović je naglasio: „Ovdje su danas oni koji su zainteresirani za sudsko procesuiranje zločina, oni koji su zainteresirani za pomoć preživjelima, oni i one koje su preživjele, oni i one koje žele istinu. I zato sam uvjeren da je ovo pravo mjesto za upućivanje poziva na SOLIDARNOST, solidarnost između ideja koje zastupate i misija koje ste sebi odredili!“

Munira Subasic, predsjednica Pokreta "Majke enklave Srebrenica i Žepa" je naglasila da je jedan od glavnih ciljeva ovoga susreta podsjetiti one koji nam mogu pomoci da smo još uvijek tu i da čekamo istinu i trazimo pravdu. Zene su u svim ratovima te koje su iznijele najveću zrtvu i teret u porodici i društvu na svojim plecima, a poslije kad se završi rat mi ostanemo same. Medjutim , ako zelimo napokon poceti zalijecivati otvorene rane nasega drustva, neophodno je omoguciti i oloksati svim zrtvama pristup medicinskoj i svim drugim oblicima pomoci da bi napokon krenuli putem oporavka.

Smail Cekic, direktor Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, je u svome obraćanju pozdravio prije svega žrtve genocida te zatim i ostale goste zazelivši im uspješan rad te naglasivši da smo mi danas tu, u Sarajevu, zahvaljujući hrabrosti i odlučnosti građana Sarajeva koji su svoj grad branili tijekom 1479 dugih dana barbarske opsade od strane savezne republike Jugoslavije i paradržavne tvorevine Republike Srpske. Unatoč nejednakom rasporedu snaga, Sarajevo je odolijevalo, i grad nikada nije pao u ruke neprijatelju.

Nanou Rousseau, Présidente de la Fédération des Mères pour la Paix
Prije svega se zahvaljujem odgovornima u Domu Armije što su nam omogućili održati našu konferenciju u ovim prostorima, zatim se zahvaljujem našim partnerima kao i svim prisutnima koji su dosli izraziti podršku našoj akciji. Zahvaljujem se nadalje našim predavacima, koji su pristali sudjelovati na konferenciji kao i gospodji Duski Jurišić koja nam je ukazala čast te pristala biti moderator i voditi našu današnju konferenciju.

Sinoc smo imali priliku pogledati film Sabine Subašić "Seksualno zlostavljanje žena, sredstvo za rat".

Poslije razgovora sa autoricom, rodila se ideja za ovu konferenciju da bi se skrenula pažnja javnosti na problem zločina seksualnog zlostavljanja u ratnim sukobima, na postojanje zrtava koje još uvijek čekaju na pravdu, te da bismo pokušali zajedničkim snagama pronaci zadovoljavajuća rješenja da bi se status zrtava napokon poboljšao.

Ovaj fenomen je osobito bio prisutan u Bosni gdje se broj zrtava procjenjuje na oko 20 000 do 50 000. Ruanda, Gvineja, Burundi... su također bile poprišta ovih strasnih zločina. I danas, u Sjevernom Kivu na istoku Demokratske Republike Kongo, 40 žena je silovano svaki dan a nekažnjivost počinitelja je jedan od glavnih uzroka kontinuiteta ove tragedije.

U BiH, dvadeset godina poslije početka oružanih sukoba, nekoliko desetaka hiljada žena zrtava seksualnog zlostavljanja čeka na pravdu koja je veoma spora. U takvim uslovima i u državi koja je podijeljena unutrašnjim međuetničkim previranjima i korupcijom žene žrtve ne uspijevaju ponovo izgraditi vlastite živote.

Posljedice ovakve vrste zlostavljanja su brojne i katastrofalne za cijelu jednu populaciju. Pored pojedinačnih inicijativa koje svakako treba istaknuti, do danas se u Bosni i Hercegovini taj problem marginalizira i žrtve ne uspijevaju pronaci svoje mjesto u društvu.

Intervencije stručnjaka iz svijeta i iz Bosne i Hercegovine, će pokušati rasvijetliti posljedice specifične za ovu vrste zlostavljanja, pronaci izlaze koji će omogućiti da posljedice ne ostanu trajne, pouke koje je moguće izvuci iz primjera Bosne i Hercegovine te sličnosti između događaja u Bosni i u drugim državama koje su doživjele istu sudbinu. Kako danas pomoći žrtvama nasilja i koje im odgovore ponuditi na njihovu patnju?

Kako je moguće da je fenomen masovnog zlostavljanja žena još uvijek prisutan u ostalim dijelovima svijeta, uz poseban osvrt na slučaj Demokratske Republike Kongo? Koja je uloga međunarodne pravde i koje odgovore može ponuditi ženama žrtvama? Koji su to međunarodni konvencije na koje se žene žrtve imaju pravo pozvati i mogu li one spriječiti ovu vrstu nasilja?

Danas se želimo boriti protiv zaborava, koje je neprihvatljivo, te naći načine kako žrtvama povratiti njihovo dostojanstvo i poštovanje.

3.2. Izlaganja ucesnika

Véronique Nahoum, antropologinja, Fr

Antropologinja Veronique Nahoume Grappe je zajedno sa svojim suprugom, psihijatrom boravila na prostoru bivše Jugoslavije tokom rata 1991. - 1995. godine i slušala ispovijedi o najstravičnijim zločinima nakon Drugog svjetskog rata.

"Sjećam se teksta Roya Guttmana u augustu 1992. kako je došlo do upotrebe sistematskog silovanja u ratu u BiH. Sjećam se da su se ljudi u Francuskoj na to smijali. Govorili su da je to nemoguće i da oni u to ne vjeruju. Guttman je jos tada , buduci da je zivio vec godinama na prostorima Srbije , shvatio znacenje pojma "ugodna laz" koristenog od tadasnje politicke elite", kazala je Nahoum-Grappe.

Ona je kvalificirala zločin silovanja kao zločin prljanja. "Prljav je onaj kojeg ste pljunuli. Sam čin silovanja obično je praćen izrugivanjem, smijehom, ponižavanjem. Žrtva je najčešće neko ko je ranjiv - dijete, žena, trudna žena. U tradicionalnim kulturama je djevičanstvo čast i osnova poštovanja porodice. Čin silovanja u potpunosti uništava žrtvu. Žrtve zato kažu 'oni su mi ubili dušu'. To uništava samopoštovanje i poštovanje žrtve", kaže Nahoum Grappe.

Silovanje je također zločin okrutnosti. "Imaćeš dijete koje će te mrziti", govorili bi obično dželati. "Oni su htjeli na ovaj način napasti i sve srodnike neprijateljske populacije", kaže Nahoum Grappe. Ona je objasnila zašto žene nisu ubijali nakon silovanja. Zato, kaže ova antropologinja, jer su smatrali da je smrt za njih "preblaga".

Ona je podsjetila da su u Čečeniji silovali muškarce, pa su im onda davali ženska imena ili nadimke da im potpuno unište samopouzdanje i njihovu ličnost.

U totalitarnim režimima u Južnoj Americi, na primjer u Čileu, napravljena je također ta vrsta represije. U kolonijalnim ratovima u 19. stoljeću promijenjene su demografije tri kontinenta sa ropstvom i silovanjem kao ekstremnom torturom. To dovodi do političke definicije. Silovanje je vrhunac političke dominacije.

"Victor Hugo je pisao o tiraniji Kaligule kada je on silovao sve žene svojih ministara. To je vrhunac tiranije u kulturnom imaginarnom dijelu. Silovanje je znak ekstremne političke dominacije", kaže Nahoum-Grappe.

Jos od 16. stoljeca , nalazimo na osudu silovanja u vrijeme ratnih sukoba. Zenu , ako se bori kao vojnik , imamo pravo ubiti , ali ni u kojem slucaju je ne smijemo silovati.

Zaključak

Konačno, sve studije pokazuju da u Ruandi, kao i u bivšoj Jugoslaviji (u Kongu i u Kolumbiji, nisu isti izvori pocetka sukoba), mržnja nije postojala prije zlocinanckih poduhvata. Ovdje se radilo o jednoj velikoj politickoj lazi i propagandi koja je pocela jos kajem osamdesetih u Beogradu , gdje se smisljenim akcijama i argumentima poticala i provocirala mrznja prema drugome. Prije toga , mrznja nije postojala , dakle ne radi se o etnicki uslovljenoj mrznji , nego o propagandi koja je uvjeravala Srbe da ce se samo ratom moci osvetiti nerijateljlu (turcima, ustasama ,) i opstati na ovim prostorima.

Sabina Subasic, redateljica, pravnica, doktorant na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu

Seksualno nasilje nad ženama u formi silovanja, seksualnog sakaćenja, prisilne prostitucije, seksualnog ropstva, nasilne trudnoće, prisilne sterilizacije i drugih sličnih zločina bili su osnova optužbe za kršenja međunarodnog humanitarnog prava koji su služili kao instrument genocidne politike koju je provodio predsjednik Slobodan Milošević u ime Srbije i Crne Gore. "Prvi put u historiji, jedan šef države direktno je optužen za odgovornost za seksualno nasilje nad ženama, počinjeno u okviru zločina genocida", istakla je Sabina Subašić Galijatović, istraživač na Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.

Izvršenje genocidne politike na terenu povjereno je rukovodstvu Bosanskih Srba. ICTY je utvrdio da je u zajedničkom zločinačkom poduhvatu uz visoke civilne i vojne zvaničnike Srbije i Crne Gore, učestvovali i general Ratko Mladić, Radovan Karadžić i Biljana Plavšić.

Pred Sudom BiH procesuirano je 133 slučaja do jula prošle godine, koji se odnose na slučajeve seksualnog nasilja. Tužilaštvo BiH vodi još oko 100 is traga, od čega je su u 6 slučajeva potvrđene optužnice. Do sada je izrečena 21 presuda.

Elsa Vumi, Predsjednica organizacije Aktivni za Kongo

Elsa Vumi, predsjednica organizacije Aktivni za Kongo, govorila je kako se tragedija u ovoj zemlji događala u potpunoj domaćoj i inostranoj medijskoj šutnji.

"U Kongu ima dijamanata, zlata, sve rude u stvari predstavljaju okosnicu digitalne industrije - uranij, mesing, olovo, cink i koltan. U Kongu se nalazi 80 posto svjetske koncentracije koltana. Koltan služi za proizvodnju mobilnih telefona. Ja imam mobitel. Moja djeca imaju mobitele. U našim mobitelima ima krvi. Ima krvi žena iz Konga. Kao i djece", rekla je Vumi ističući kako se rat u Demokratskoj Republici Kongo odvija "na tijelu žene iz Konga".

Ove sirovine se izvoze vani preko tri susjedne zemlje, Ugande, Ruande i Burundija. I izvoze se prema evropskim i azijskim multinacionalnim kompanijama.

"Posljedice ovog ekonomskog rata su šest miliona ubijenih, više od 500 hiljada silovanja, više od 1,2 miliona internih izbjeglica. Podaci dolaze od International Rescue Committee, Human Rights Watcha i izvještaja eksperata Ujedinjenih nacija", rekla je Vumi. Pobunjeničke grupe uglavnom napadaju žene.

Bakira Hasecic, Predsjednica Udruzenja Zena-zrtva rata, BiH

Želim da Vas ukratko upoznam o „LIČNOJ KARTI“ Udruženja „ŽENA-ŽRTVA RATA! Ja sam samo jedna od hiljade i hiljade silovanih i seksualno zlostavljanih žena tokom agresije i genocida u BiH.

Udruženje „Žena - žrtva rata» osnovano je 2003. godine s osnovnim ciljem da okupi, evidentira i u okviru svojih mogućnosti i nadležnosti, pruži pomoć i podršku ženama, koje su tokom agresije i genocida u Bosni i Hercegovini preživjele seksualno zlostavljanje i silovanje. Pristup udruženju je slobodno i dobrovoljno.

U Udruženju su žene: Bošnjačke, Hrvatske, Srpske i Romske nacionalnosti, što znači da je u pitanju ŽENA bez razlike na vjersku i nacionalnu pripadnost, ali 98% u bazi podataka udruženja su žene BOŠNJAČKE NACIONALNOSTI.

Najveći uspjeh udruženja je da je 2004. godine bilo PREDLAGAČ izmjene i dopune Zakona o Civilne Žrtve Rata tako da je 2006. godine donesen Zakon o CŽR-a gdje smo mi ŽŽR-a (silovane i seksualno zlostavljane) imamo status POSEBNE KATEGORIJE, što znači da smo uvedene u Zakon o CŽR-a gdje imamo mjesečno novčano primanje 70% od RVI – I grupe.

Udruženje se bavi prikupljanjem dokumentarno - arhivske građe i analiza informacija i podataka o svim aspektima stradanja žena tokom rata u BiH, te analiza načina, uzroka i posljedica stradanja s ciljem adekvatnog planiranja i programiranja razvojnih aktivnosti i pravaca pomoći ženama i djeci žrtvama rata.

Od osnivanja Udruženja pa do danas prikupljeno je preko 5500 izjava od žena-žrtava rata kao i svjedoka očevidaca. Nažalost u BiH živi oko 20% evidentiranih žena, a 80% je raseljeno širom svijeta.

Sve naše članice su svjedoci Haškog tribunala, Suda BiH i dr. sudova širom svijeta.

Od početka rada Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju 78 lica ili 48% od ukupno 161 optuženih, se u optužnicama teretilo za seksualno zlostavljanje i silovanje ili UKUPNO 465 GODINA ZATVORA

Naš osnovni cilj je da počinioci ratnog zločina nad nama i našim najrođenijim budu kažnjeni s porukom da se nikom u svijetu ne ponovi kao što je to nama tokom agresije i genocida u BiH.

Meliha Merdić

Silovanja, posebno ratna, iz ugla nas žrtava, i posljedice, koje ćemo nositi do kraja života, teško da ikada mogu stati u okvire bilo kakvih razumnih definicija. Trauma i stres rezultat su silovanja, najmonstruoznijeg zločina nad ženama. Silovanje je najokrutniji oblik zločina. Ono nije plod seksualne želje. To je zločin bijesa, mržnje i moći.

U našoj zemlji od 1992 -1995 , daleko od očiju javnosti, daleko od osude i glasa razuma koji bi možda

umanjio razmjere užasa, u mraku ljudskog bezumlja, dešavali su se najstrašniji zločini nad nersrpskim stanovništvom, najcrnji scenarij seksualnog zlostavljanja i silovanja. Ovaj gnusni zločin kao instrument etničkog čišćenja u BiH, prema postojećoj statistici, uništio je živote više od 25 hiljada djevojčica, djevojaka i žena. Mnoge su o događajima koji su ih obilježili za cijeli život, zauvijek začutale. Zanimemile pred užasom, poniženjem, nanesenom patnjom. Zastidjele se što su, ne svojom krivicom, reći će, izgubile svoju čast. Plašeći se reakcije okoline, blokirane vlastitim stidom, neke djevojke i žene o zločinu izvršenom nad njima, progovorile su tek godinama kasnije. Mnoge su o silovanju govorile isključivo u trećem licu; jedna moja komšinica, poznanica, rođica... Više od toga nisu mogle, a ipak bi tako olakšale vlastitu patnju. Patrijarhalni, za većinu njih strogi, konzervativni odgoj i sredina u kojoj su rasle, iz koje su prognane i u kojoj su prošle pakao silovanja i seksualnog zlostavljanja, njihov teret čini još težim i većim.

Neke su, ne mogavši se s tim nositi same sebi oduzimale život, neke su poslije stravičnih tortura ubijene, neke umirale u najgorim mukama, neke puštane na slobodu tek u poodmakloj trudnoći, koja se više nije mogla prekinuti. Većina ih i sad bezuspješno, pokušava iz sjećanja potisnuti vlastitu prošlost. Uvijek iznova i iznova, proganjaju ih te slike, dok ćute o njima, kao da su krive za nanijeto im zlo.

Malo je onih hrabrih žena i djevojaka, koje su o tome progovorile naglas, podijelile svoju muku s javnošću, ili barem sa najbližim prijateljima, supružnicima, djecom. Bijeg od zlostavljača i izlazak na slobodnu teritoriju, značio je kraj izživljavanja nad njima, ali i početak novih muka.

Mnogo je onih koje su otišle daleko od Bosne i sa svojom zemljom prekinule svaki kontakt, ali od sebe nisu mogle pobjeći. Kako god da su se postavile, seksualno zlostavljanje i poniženje, ostavili su im trajne psiho-fizičke posljedice.

Iako su se masovna, sistematska silovanja provodila na svim okupiranim teritorijama BiH, Višegrad i Foča, postali su sinonimi za ovaj monstruozi zločin. Cilj seksualnog, sistematski pripremljenog zločina bio je, između ostalog, poniženje. Brojni su primjeri silovanja žena u prisustvu njihovih muževa i djece. Silovanja djevojčica i djevojaka, pa nakon toga i ubistava pred roditeljima. Neke od silovanih žena trudnoću su uspjele prekinuti. U bazi podataka udruženja „Žena-žrtva rata“, nalazi se 60 slučajeva silovanja, nakon kojih su djevojke i žene rodile djecu. Neke su djecu dale na usvajanje i s njima zauvijek prekinule kontakt. Neke žene koje su u zatočeništvu držane do poroda, djecu su ostavile kod silovatelja. Neke majke povremeno obilaze djecu, neke su ih zadržale. Gotovo nijedno od te djece ne zna da nije rođeno iz ljubavi, već kao plod najgnusnijeg zločina nad ženom.

Može li osoba koja je preživjela silovanje ili seksualno zlostavljanje ikada biti ona ista kakva je bila prije preživljene traume i poniženja? Veoma teško, gotovo nemoguće. Prvi put u istoriji, silovanje žena, koje je vršeno planski i organizovano tokom rata u Bosni i Hercegovini, proglašeno je ratnim zločinom i zločinom protiv čovječnosti.

Naš život danas je produžena i produbljena trauma, koje se ni jedna od silovanih žena nikad neće moći u potpunosti osloboditi. Svako podsjećanje na rat, na poniženje koje su doživjele, poziv za svjedočenje, pitanja radoznalih, mučne scene iz rata, za njih su nove traume.

Posebna trauma je povratak svjedokinja u mjesta u kojima je nad njima zločin izvršen, gdje svakodnevno susreću njegove učesnike. Suđenja za silovanja, na kojima se ove žene pojavljuju kao svjedoci, za njih je uvijek nova trauma i nivo prolaženje kroz pakao mučenja.

Kruti zakoni i sudske odluke ne ostavljaju prostor za pitanje, a gdje je u svemu tome žrtva?!

Posebno u društvu, kakvo je bosanskohercegovačko, u kome su prepuštene same sebi, bez adekvatne zaštite.

Društvo mora naći način i pomoći žrtvama ratnog silovanja da izađu iz svog svijeta trauma i prošlosti, ali to ne smije biti samo stručna pomoć psihologa.

Prvi korak je sigurno utočište, razumijevanje, nediskriminacija i podrška društva. Ne smiju biti obilježene i zanemarene. Ove žene ponižene na najgrublji i najmonstruozniji način moraju biti obaveza društva, koje će snositi ne samo odgovornost već i posljedice ukoliko ih ostavi na margini interesovanja.

Ovim ženama koje su bile hrabre da uopšte prežive pakao silovanja, ne treba sažaljenje, već podrška. Hrabre i odlučne da zarad istine, savladaju strah od mogućih prijetnji i ožive sjećanja na strahote koje su preživjele i svjedoče na suđenjima za ratne zločine, a da pri tom ni izbliza nemaju adekvatnu podršku i pomoć države, ove žene žive sa brojnim fizičkim posljedicama i psihičkim traumama, nažalost, često obilježene od društva, pa i svojih porodica. Za svoj položaj, dostojanstvo, i dokazivanje užasa koji su preživjele, mukotrпно se bore godinama.

Naša istina je naša stvarnost sa kojom živimo, spavamo i budimo se. Nama, ženama koje smo preživjele ratna silovanja i seksualna zlostavljanja ne treba sažaljenje, već podrška i razumijevanje društva.

Žrtve danas žive u prostorima tišine, na marginama društva, okružene svojim bolnim sjećanjima. Najčešće nikako ili izuzetno rijetko govore o svom teškom iskustvu, koje ne mogu zaboraviti. Žene koje su preživjele tu tešku traumu su, uz rijetke izuzetke, materijalno nezbrinute.

Uglavnom su nezaposlene, uz bitno umanjenu radnu sposobnost zbog posljedica preživljenih trauma. Nije im omogućeno dodatno školovanje ili pak prekvalifikacija. Zbog toga su ekonomski ovisne o drugima. Većina preživjelih ratnog silovanja nemaju adekvatnu zdravstvenu zaštitu, niti dostupnu psiho-socijalnu podršku. Nemaju riješeno stambeno pitanje. Nisu dobile pomoć za školovanje svoje djece.

Njihova sjećanja bi trebala biti i naša, jer njihove žrtve ne tiču se samo njih, nego svih nas i to ne samo na ovim prostorima. Žene koje su preživjele ratna silovanja ne smiju biti zanemarene, zaboravljene. Lekcija je to koju svi trebamo naučiti. Da se ne ponovi!!!

Cilj je podsjećati na nedavne događaje, o njima hrabro i argumentovano govoriti, ali istovremeno se boriti za promjenu društvenog položaja žene-žrtve rata, koja je i nakon rata najveće žrtva njegovih posljedica. Žrtve silovanja u ratu, u miru su postale žrtve nebrige društva.

Jasna Zecevic, Predsjednica Centra Vive Zene Tuzla, BiH

Tokom rata u BiH silovanje je prepoznato kao dio ratne strategije upravo zbog masovnosti i sistematičnosti, što je zločinu dalo političku težinu, a pred preživjele stavilo imperativ prijavljivanja (kako bi se pokazala brutalnost neprijatelja.) U poređenju sa ostalim traumama, silovanje sadrži neke specifičnosti koje određuju uticaj traumatskog događaja na preživjelu. Silovanje zadire u tjelesni integritet u seksualnoj sferi, koja je manje-više tabuirana u gotovo svim društvima. Ovo ima specifičan uticaj na samu preživjelu kao i na odnos njene okoline prema njoj.

Neposredno nakon traumatskog događaja, najcesce posljedice su :

- Stanje šoka i okamenjenosti
- Ponekad osjećaj stida i srama
- Reagiranje agitacijom i nesvrhsihodnim ponašanjem
- Nemogućnost dati odgovore na postavljena pitanja
- Nijeme reakcije(ne govore o silovanju zbog osjećaja krivice ,stida i drugih prepreka)
- Pokazuju kontrolu nad postupcima i osjećajima

Dugotrajne emocionalne i psiho-fizicke posljedice :

- Strah, panika, depresija
- Osjećaj gubitka kontrole nad tijelom
- Osjećaj ranjivosti i bespomoćnosti
- Osjećaj odbačenosti od prijatelja i /ili porodice
- Ljutnja
- Ponekad opsjednutost osvetom
- Opsesivne misli vezane za čin silovanja
- Strah od kontakta sa ljudima /strah od mjesta gdje se silovanje desilo
- Nesanica i anoreksija
- Problemi u sferi seksualnog funkcioniranja

Vive Žene je nevladina organizacija koja svoje djelovanje fokusira na psiho-socijalnu pomoć i podršku uz multidisciplinarni pristup u radu sa traumatiziranim porodicama i pojedincima.

Osnovana je 1994. godine sa ciljem pružanja brze i efikasne psihosocijalne podrške ženama i djeci žrtvama rata

1996-1998, Vive Žene razvija se od "organizacije za pomoć u krizi" do profesionalne i kompetentne organizacije čija je osnovna djelatnost psihosocijalni oporavak osoba koje se suočavaju sa posljedicama ratnih trauma (otvaranje odjela ambulantnog tretmana).

1998-2001, Vive Žene adaptiraju program rada, te otvaraju odjel rada u zajednici.

2001 - danas, u novom objektu razvija se koncept na tri osnovna principa liječenja trauma.

Psihosocijalni rad i kontekstualni pristup u radu Vive Žene bazira se na razumjevanja da je liječenje trauma jedan dugotrajan multidimenzionalan proces koji zahtjeva rad na individualnom nivou-nivou pojedinca, nivou socijalnog okruženja - porodice i na kraju na nivou države, tj. makro nivo.

- Prvi nivo rada na ozdravljenju jeste Individualno liječenje rana: Koji se sprovodi unutra rehabilitacijskog programa Stacionar i Ambulanta.
- Drugi nivo: Ponovna izgradnja povjerenja i povezivanje u lokalnu zajednicu. Koji se sprovodi kroz program rada sa zajednicom.
- Treći, Makro nivo, Rekonstrukcija - izgradnja demokratskog društva/države. Koji se sprovodi kroz program Zastupanja, Dokumentacije, Obrazovanja i Istraživanja.

Kada se suočavamo sa traumom koja nastaje iz nesreća koje je prouzrokovao čovjek, bitno je raditi sa:

- 1) individuum i društvom
- 2) materijalnim i duhovnim aspektima života
- 3) političkim i ekonomskim aspektima života
- 4) pravnim i psihološkim aspektima života

Zlocin silovanja je jedna od najgorih trauma za osobu, odmah iza traume koju može osjetiti roditelj koji prisustvuje ubitstvu svoga djeteta.

Psihijatar Senadin Ljubović, koji 20 godina pomaže žrtvama silovanja, kaže da je na početku bio pesimista. Nije vjerovao da se može pomoći ovim žrtvama da prebrode torturu. "Spontanog oporavka nema. On je samo privid. Traumatski događaj se privremeno 'zaledio' ili 'inkapsulirao' i samo je pitanje trenutka kada će se aktivirati." Nakon što su žrtve počele sve češće da mu se obraćaju, a imao je između 550 i 600 pacijentkinja i na desetine silovanih muškaraca, dr. Ljubović je shvatio da šansa za oporavak postoji pod određenim uslovima. "Samo ona žrtva koja se uspjela izboriti za pravnu i socijalnu sigurnost kao i vlastito dostojanstvo i moralnu kompenzaciju unutar porodice i šire društvene zajednice ima realne izgleda da se oporavi", kazao je Ljubović. Bitno je također da žrtva treba donijeti odluku da nastavi živjeti na što je moguće normalniji način. "Ne smije dozvoliti da ostane doživotno žrtva torture. Trauma ne smije upravljati cijelim životom", rekao je Ljubović.

Iako većini žrtava nikada nije pružena adekvatna pomoć, naprestano se naglasava važnost pravde i činjenica da tisuće žrtava još uvijek čekaju pravdu. To je pitanje pravde povezuje sve žene žrtve seksualnog nasilja počinjenog u ratovima u svim dijelovima svijeta. Unatoč svim razlikama između događaja u BiH, te u Kongu zajedničko za sve žrtve je zahtjev za zadovoljenjem pravde.

Murat Tahirovic, Predsjednik Saveza logorasa u BiH

Kako pomoći žrtvama seksualnog nasilja

Savez logoraša u Bosni i Hercegovini, osnovan 25.08.1996. godine, je nevladina, nestranačka i multinacionalna organizacija, koje okuplja preživjele logoraše i članove porodica ubijenih logoraša, putem brojnih udruženja u zemlji, kao i dijaspori. Pouzdano se zna da je tokom agresije na BiH 1992-1995. Godine neviđena zlostavljanja u logorima i zatvorima širom BiH preživjelo preko 200.000 civila, a 30.000 logoraša ubijeno je ili se vode kao nestali.

Preživjeli logoraši u zemlji ne uživaju ni jedno posebno zakonsko socijalno pravo, kao što je to zakonom normirano za ostale kategorije stradalnika rata.

Prema dostupnim podacima, oko 25.000 žena i oko 1.000 muškaraca brutalno je silovano i seksualno zlostavljano. Seksualno nasilje je jedno od najužasnijih oružja rata, instrument terora koji, prema naučno potvrđenim činjenicama, ostavlja razorne posljedice na tjelesno i duševno zdravlje žrtve, kao i njeno ukupno životno funkcionisanje.

Motivi počinitelja seksualnog zlostavljanja muškaraca

Činjenica da je u ratu u BiH vršeno seksualno zlostavljanje nad muškarcima govori da su tim aktom izvršioци nasilja nastojali da pokažu svoju moć, a istovremeno nemoć i bespomoćnost žrtve. Ovakva masovna tortura bila je dio jasne strategije koja je predstavljala scenario osvete, kažnjavanja i uništenja jednog naroda. Namjera mučitelja i silovatelja i njihovih inspiratora bila je da se kod žrtve kreira patnja, strah, bespomoćnost, stid, kajanje, krivnja i gubitak samopoštovanja.

Metode korištene pri seksualnom zlostavljanju

Ono što su preživjeli ovi ljudi gotovo je nepojmljivo za ljudski um. U Višegradu su recimo četnici primoravali Bošnjake na oralni seks, pritom im držeći repetiran pištolj na potiljku. Ako ne bi bili zadovoljni oralnim seksom, odmah bi pucali i ubijali zlostavljane Bošnjake. Dešavalo se da su čupali i sjekli spolne organe Bošnjacima, a onda čak primoravali druge da ih jedu. „Ne bih pričao šta su nam naređivali da radimo. To se zna čim su nas skinuli gole. Posebno ih je privlačilo da gledaju kako to rade otac i sin“, navodi su iz dosijea 1709.

„Naredili su poslije nekima od nas da drugima odgrizemo polne organe. Ne odsiječemo već odgrizemo, što sam i ja morao uraditi. To mi je najteži doživljaj u logoru“, izjavio je ovaj logoraš.

Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja potpisnica UN Konvencije protiv torture. Svaka zemlja potpisnica, mora obezbijediti svim žrtavama pomoć i omogućiti im sveobuhvatnu reparaciju. Pored ostalog, države potpisnice su obavezne spriječiti torturu i osigurati kažnjavanje počinitelaca, te zaštitu svjedoka u procesima pred sudovima.

Veoma je važno da žrtve seksualnog zlostavljanja iz ratnog perioda u BiH ostvare svoje pravo i potrebu da se podrže u procesu svjedočenja i procesuiranja počinitelaca tog zločina kao i naredbodavaca koji su organizirali i djelovali u realizaciji ovog zločina. Konkretni izvršioци često ostaju na slobodi i nemali broj žrtava je prisiljen, ako se vrata u mjesta odakle su protjerani, da se suoče sa ljudima koji su ih mučili u logorima. A ti “mali” izvršioци su možda čak i bitniji od organizatora.

Neophodno je da žrtva u toku procesa svjedočenja osjeti satisfakciju, a ne da bude izložena novim oblicima zlostavljanja, ponižavanja i negiranja zločina. Također i nakon svjedočenja, potrebno je da uz žrtvu bude ista stručna osoba koja će pratiti stanje žrtve, razgovarati s njom i djelovati u terapijskom pravcu i oporavku.

Jedan od ključnih uslova za puniji oporavak svakako je i zadovoljenje pravde, a zadovoljenja pravde nema bez adekvatnog kažnjavanja počinioca zločina. Da bi zločinci bili adekvatno osuđeni i kažnjeni, neophodno je svjedočenje njihovih žrtava. Uslov da bi žrtva mogla da svjedoči bez opasnosti da će se njeno ukupno zdravstveno stanje značajno pogoršati, svakako je i psihološka podrška i priprema žrtava za svjedočenje.

Muškarci-žrtve seksualnog zlostavljanja danas

Seksualno zlostavljanje muškaraca koji su za vrijeme rata bili zatočeni u logorima, tema je o kojoj se gotovo ni ne govori u Bosni i Hercegovini. Samo dvije nevladine organizacije u cijeloj zemlji pružaju psihološku pomoć žrtvama ove vrste torture. Sistem koji reguliše njihov status ne postoji. O tome se manje prica nego o silovanju žena. O ovom ratnom zločinu šuti se već 20 godina, a koliko je ukupno bilo žrtava ove vrste torture, nikada se ni približno neće znati, zbog tradicionalno zatvorenog društva. Muškarci koji su seksualno zlostavljani tokom rata imaju posttraumatski stresni poremećaj koji se odražava kroz trajnu promjenu ličnosti, a posljedice su ugroženo duševno zdravlje tih osoba i nijedna osoba se ne može sama izliječiti. Njima je potrebna stručna pomoć, prije svega socijalna, psihološka i pravna. Uslov svih uslova je da se o tome treba govoriti u javnosti, jer je to osnov za prevazilaženje trauma. Istovremeno, neophodna im je i moralna kompenzacija, odnosno kažnjavanje zločinaca. Bez toga nema rehabilitacije žrtve.

Sve žrtve torture doživotno žive sa traumama. Svaki novi stres pojačava njihovu traumu. Nezaposlenost, neriješeno stambeno pitanje, nesređen pravni status, nepriznavanje statusa samo su neke od dodatnih trauma za ovu kategoriju. Takve traume su izvan uobičajenog ljudskog iskustva. Većina logoraša su bili civili. Nisu imali niti predstavu da im se može desiti tako nešto, da će biti zatočeni, da će gledati smrt drugih ljudi, da će doživjeti tako bolna iskustva. Takvi ljudi nose trajne promjene ličnosti i doživotni postraumatski sindrom.

Michel Grappe, Dječiji psihijatar, Fr

Grappe je 1992. godine bio u Vukovaru. U to vrijeme počeo je slušati svjedočenja o silovanjima. Nakon toga došli su logoraši iz Trnopolja. Bio je i u Sarajevu. U Parizu je primio mnogo Afrikanaca i Afrikanki. Jednom prilikom sreo se i sa silovateljima. Ta iskustva opisuje ovako:

"Organizovali smo grupu psihijatara prije nekoliko godina u jednom apartmanu u Parizu na zahtjev Ministarstva pravosuđa, gdje sam imao priliku sresti silovatelje. Nije jednostavno sresti te krvnike. Jedan od njih bio je optužen da je silovao svoju 10-godišnju blisku rođaku. Plakao je 24 sata na dan i nista nismo uspijevali izvuci iz njega. Rekao da je zaposlen u jednom transportnom preduzeću, te takodjer nešto važno za psihijatra - imam fobiju od tunela, ne mogu da prođem kroz tunel, a to je jako važno u Parizu jer ima mnogo tunela posebno u periferiji. Na kraju smo uspjeli pronaći dokaze da je zaista bilo zlostavljanja. Zlocinac riskira 20 godina zatvora.

Grappe je govorio i o tome da žrtve imaju osim psihičkih i organske posljedice. "Jedna adolescentkinja imala je napade paralize. S obzirom da se ova kriza kod nje često ponavljala, ona je imala propisan gardenal, dat joj je antiepileptik i bila je hospitalizirana. Nas tri strana ljekara vodili smo tri različite dijagnostike. Jedna dijagnoza bila je prisustvo šrapnela u njenom mozgu. Druga je bila da se radi o nekoj drugoj fizičkoj povredi. Ja sam ustanovio da je to stanje posljedica silovanja u Prijedoru", ispričao je Grappe.

Moramo različito razmatrati stres i traumu. Stres: može se usporediti sa pritiskom na balon, balon se uvijek prilagodjava. Osoba se preznojava, srce kuca brže, tijelo se prilagodjava na stresnu situaciju.

Trauma: prijetnja životu, osoba se osjeća bespomoćno, paralizirano.... Trauma se ponavlja u glavi, dan i noć i osoba često pokušava depersonalizirati patnju da bi se nosila sa novonastalom situacijom.

Uslov da bi žrtva mogla da svjedoči bez opasnosti da će se njeno ukupno zdravstveno stanje značajno pogoršati, svakako je i psihološka podrška priprema žrtava za svjedočenje. "Sudovi koji ispituju žrtvu, koja se ne prisjeća svega, moraju zaštititi žrtvu. Na primjer, nikada je direktno ne gledajte u oči. To može prouzrokovati krizu i onda s njom nećete moći razgovarati. Može vam pomoći prisustvo osobe od povjerenja u sudnici", smatra Michel Grappe, francuski psihijatar.

Međunarodnopravni pomaci u kvalifikaciji seksualnih zlostavljanja tijekom oružanih sukoba

O razvoju međunarodnog ratnog ili humanitarnog prava i međunarodnopravnoj regulaciji i kažnjavanju seksualnih delikata u oružanim sukobima, govorimo tek u kontekstu ne tako davne prošlosti. Međutim, postoje dokumenti i iz starijeg razdoblja koji su se barem jednim svojim malim dijelom dotaknuli i pitanja zabrane i kažnjavanja zločina silovanja u oružanim sukobima (vojni zakonic Richarda II (1385.) i Henrya V (1491.), Lieberov zakonik (1863.)).

I iako Statuti ni nurnberškog ni tokijskog Tribunala nisu predvidjeli silovanje kao poseban zločin, dokazi o njegovu počinjenju prezentirani su pred tim sudovima, uglavnom pod „kišobranom“ zločina protiv čovječnosti.

Nova etapa razvoja i kodificirane zabrane silovanja i njemu sličnih djela započinje usvajanjem Ženevskih konvencija o zaštiti žrtava rata 1949.

Silovanje je posebno kodificirano i prepoznato kao poseban, ozbiljan i težak međunarodni zločin i u Statutima ICTY i ICTR te u Rimskom Statutu ICC.

Najčešći oblik u kojem se silovanje pojavljuje jest zločin protiv čovječnosti.

Silovanje se može promatrati i kao ratni zločin, povreda Ženevskih konvencija, posebno u obliku mučenja i hotimičnog nanošenja patnji ili teških povreda tijela i zdravlja iz članka 2. Statuta ICTY-a.

Nadalje, u praksi ICTY-a i ICTR-a o silovanju se raspravljalo i kao o zločinu genocida, po prvi puta u predmetu protiv Jean-Paul Akayesua pred ICTR-om, gdje je Tribunal utvrdio da silovanje ili drugi oblik seksualnog nasilja mogu biti procesuirani kao genocidno djelo ako dokazi ukažu na to da je djelo počinjeno upravo s tom specijalnom „genocidnom namjerom“ – uništiti, u cijelosti ili djelomično, pripadnike točno određene skupine.

To je mišljenje kasnije potvrđeno u mnogim drugim predmetima, kako u praksi ICTR-a (Kayishema i Ruzindana case, Gacumbitsi case), tako i u praksi ICTY-a (Krstić case, Furundžija, Delalić i drugi, Kunarac itd.). Silovanje, a posebno silovanje s namjerom izazivanja nasilne trudnoće žrtve može se također u ovom kontekstu smatrati genocidnim djelom (u društvima u kojima je etnitet djeteta determiniran etnitetom oca).

Upravo Rimski statut po mišljenju mnogih stručnjaka međunarodnog kaznenog prava predstavlja današnji, moderan normativni temelj ove grane prava. Spolno determinirani zločini su upravo njime dobili značaj i mjesto koje im je (pre)dugo vremena uskraćivano.

U međunarodnom pravu ne postoji određena konvencijska definicija silovanja. Međutim, neke od pokušaja definiranja silovanja i njemu srodnih djela počinjenih tijekom trajanja oružanih sukoba nalazimo u praksi ICTY-a i ICTR-a.

Tako primjerice, u već spomenutom predmetu protiv Jean-Paula Akayesua – Tribunal je ponudio definiciju seksualnog zlostavljanja kao fizičkog napada seksualne prirode počinjenog nad osobom u okolnostima koje su po nju prisilne i nametnute. ICTR je krenuo putem definiranja zločina silovanja, ali s polazišta da se ključni elementi zločina silovanja ne mogu prikazati mehaničkim opisom predmeta ili dijelova tijela, već da je korisnije usredotočiti se na „na konceptualni okvir nasilja uz blagoslov države“.

Korak dalje učinjen je u predmetu Furundžija. Sukladno definiciji iz tog predmeta silovanje je „seksualna penetracija, bez obzira koliko neznatna, vagine ili anusa žrtve penisom počinitelja ili bilo kojim drugim predmetom kojim se počinitelj poslužio ili usta žrtve penisom počinitelja, kada je takva penetracija izvršena uz upotrebu prinude ili sile ili pod prijetnjom sile protiv žrtve ili treće osobe.“

Međutim, nisu samo sudovi utjecali na svojevrsno podizanje svijesti o nužnosti prevencije seksualnih zločina počinjenih u oružanim sukobima. U posljednjih nekoliko godina svjedoci smo pojačane aktivnosti Ujedinjenih naroda na polju nastojanja ka sprečavanju ratnog seksualnog nasilja. Ovdje se prvenstveno misli na aktivnost Vijeća sigurnosti, čija aktivnost u posljednjem desetljeću ukazuje na pojačanu potrebu zaštite djece i žena. I upravo s ciljem pojačane zaštite mira i sigurnosti Ujedinjeni narodi, a posebice Vijeće sigurnosti se posljednjih nekoliko godina (od kraja prošlog stoljeća) svojim rezolucijama intenzivno bave (između ostalog i) pitanjem seksualnog nasilja u ratu.

Prva je bila Rezolucija 1325 iz listopada 2000., koja je na uopćeni način ukazala na potrebu pojačane zaštite žena od utjecaja oružanih sukoba, među ostalim i od silovanja i ostalih oblika seksualnog zlostavljanja.

Uslijedile su Rezoluciju 1820 (u lipnju 2008.), Rezolucija 1888 (u rujnu 2009.) Rezolucija 1889 (iz listopada 2009.) te Rezolucija 1960 iz prosinca 2010.

U toj rezoluciji je dan naputak Glavnom tajniku da u svom sljedećem izvješću posebnu pozornost posveti stranama sukoba za koje se sumnja da su počinile ili su odgovorne za počinjena silovanja i ostale oblike seksualnog nasilja tijekom sukoba, što je Glavni tajnik u svom izvješću iz siječnja 2012. godine i učinio.

Izvješće je zanimljivo utoliko više što sadrži podatke o različitim državama u kojima su se seksualna zlostavljanja događala tijekom ili neposredno nakon oružanih sukoba i previranja u zemlji. Tako su primjerice zabilježena izvješća iz zemalja u kojima se trenutno odvijaju sukobi: Kolumbije, Obale bjelokosti, Demokratske Republike Kongo, Libije, Somalije, Južnog Sudana, Darfura, ali i iz post-konfliktnih područja (Nepal, Sri Lank, Liberia, Siera Leone, Istočni Timor), među kojima je izvješće o stanju u Bosni i Hercegovini.

Izvješće za BiH započinje napomenom da je broj slučajeva procesuiranih ratnih silovanja iznimno nizak. Domaći sudovi se još uvijek suočavaju sa zaprekama pri pokušaju procesuiranja, određenim brojem odbjeglih što osuđenih, što samo optuženih za seksualna nasilja u ratu. Po podacima prikupljenih od Tužiteljstva i sudova BiH, zaključno s lipnjem 2011., sveukupno su procesuirano 174 slučaja ratnog silovanja i njemu srodnih djela. Među njima je pravomoćnih 12 presuda pred domaćim sudovima i 18 pred ICTY-em.

Praksa sudova ima značajnu ulogu i ne smije se zanemariti, ali ni dopustiti „iskrivljenje“ kaznenog postupka na način da on za žrtvu postane dodatna trauma.

Postupak prije svega treba biti pravedan za žrtvu.

Florence Hartmann, Bivsa glasnogovornica glavne tuziteljice Medunarodnog suda u Hagu, spisateljica, novinarka

Buduci da je otkriveno postojanje masovnih silovanja u Bosni i Hercegovini i Ruandi, tužitelji ICTY-a nisu imali drugog izbora nego zaposliti unutar svog ureda pravnog savjetnika zaduženog za zločine seksualne prirode. U to vrijeme, ICTY i Međunarodni kazneni sud za Ruandi su imali jednog tuzitelja.

Napori ucinjeni za procesuiranje zlocina seksualnog nasilja, kako bi se promijenio pravni status zrtava, su napravljeni dosljedno na oba Međunarodna suda. To je pomoglo da se relativno rano iznesu pred suce kako ICTY-a tako i ICTR-a slučajeve masovnih silovanja u kojima su se iznijeli dokazi o smisljenom zlocinackom planu ciji su zlocini masovnih silovanja bili sastavni dio, na isti nacin kao i ubojstva i drugi progoni, bilo u kontekstu međunarodnog sukoba (Bosna i Hercegovina) ili unutarnjeg (Ruanda). U svojim presudama, suci su potvrdili, na temelju dokaza iznesenih tijekom suđenja, korištenje masovnih silovanja kao ratne strategije, te su tako donesenim presudama napravili pomake u medjunarodnom pravu a ticu se statusa zrtava seksualnog zlostavljanja.

Upravo je ta dinamika dovela do donosenja od 2000-ih godina od strane Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, vise rezolucija koje su imale za cilj obvezati drzave da poduzmu mjere za sprječavanje i reparaciju zlocina seksualnog nasilja.

Iako su napretci moguci, njihova primjena u praksi je veoma spora i teska. UN-ov posebni izaslanik za zlocine seksualnog nasilja (mjesto koje je kreirano od strane glavnoga tajnika UN-a u 2008.) je nakon posjete BiH u 2010. okarakterizala "bolno sporima" napore Bosne i Hercegovine da omoguci zrtvama seksualnog nasilja pravdu.

Margarete Wahlstrom je u svom izvješću ukazala da su kazne za zlocince osuđene za seksualno zlostavljanje "u prosjeku 10% niže od onih osudjenih za druge zločine." S 31im slučajem silovanja koji su do danas procesuirani na nacionalnim ili međunarodnim sudovima, većina onih koji su odgovorni za seksualno nasilje ostala je nekažnjena, a velika većina žrtava nema pristup pravdi i mora često živjeti u istom selu ili u istom susjedstvu kao i njihovi silovatelji.

Nedostatak pomoći je vise puta spominjana od jutros, pa bih prepustila rijec Muratu, koji će objasniti kako je njegovo udruzenje uspjelo zaobići prepreke za postizanje ciljeva u zahtjevima za naknadu štete u parničnim postupcima pred sudovima u regiji.

Mayombo Kassongo, Advokat, Zastupnik zrtava u DR Kongo

Domaće pravosudne institucije nisu uspjele osigurati pravdu za žrtve seksualnih zlostavljanja. Naprotiv, gubili su slučajeve i silovatelji su sa suda odlazili slobodni. Više nade polažemo u Međunarodni sud za ratne zločine u Kongu. Takodjer, procesi se vode pred njemackim sudovima u Sutgartu te postoji nada da se procesi vode na drugi nacin, pravedniji za zrtvu.

Zrtva uvijek ostaje zrtva - kada je propao pokusaj medjunarodnih snaga da se zaustave sukobi, ponovno su stradali neduzni civili. Pobunjenici ih na taj nacin kaznjavaju te ne biraju ciljeve - zene, djeca, bolnice, ranjenici, sasvim im je svejedno. Tako da lokalno stanovništvo se ne uspijeva osloboditi statusa zrtve u nepriateliskom okruziu.

Svaki pokušaj pregovora završava napadima pobunjenika na istoku zemlje, čiji je glavni oblik sistematsko silovanje žena. "Žene su obično otete, svedene na seksualno roblje. I kad pobjegnju, niko ih ne želi zbrinuti. Žene koje ostanu trudne, odnosno s djecom koja su plod silovanja, ostavljaju djecu, jer su žene u suprotnom odbačene od porodica.

U sudskoj praksi, ideja je da se zahtjevi regrupiraju kako bi se sudijama mogucilo lakse zadovoljenje potreba zrtava. Medjutim, radi njihovog prevelikoga broja, svaka inicijativa zahtjeva velike napore da bi se ostvarila.

Žrtve iz pokrajine Kivu su uglavnom u većini žrtve oružanog sukoba. Zive na poljoprivrednim podrucjima, uz granice sa Ruandom, Burundijem, Ugandom, te Tanzanijom, na podrucjima oko Velikih jezera.

Marie Mossi, članica Africke udruge za ljudska prava i Mreze zenskih akcija

Rezolucija 1325 pod nazivom "Žene, mir i sigurnost", plod rada sa ženskim udrugama usvojena je u Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda, 31. listopada 2000.

On definira prava i uvjete sudjelovanja žena u mirovnim pregovorima i rekonstrukciju društva u post-konfliktnim situacijama te se usredotočuje na promicanje ženskih prava, te na žensko sudjelovanje u sprječavanju sukoba i nasilja.

Rezolucije 1820 i 1889 je nadopunjuju:

- Priznavanje seksualnog nasilja kao ratne taktike
- pozivanje međunarodne zajednice na akcije senzibilizacije i spriječavanja
- odredjenje mjera i aktivnosti u svrhu jačanja provedbe Rezolucija 1325 i 1820.

Republika Kongo je nekoliko godina (1996-2003) bila u oružanom sukobu.

Žene iz Konga su bile meta pobunjenika, mucili su ih, silovali, pljačkali, te ubijali pred ocima članova njihovih obitelji.

Žene su uputile poziv međunarodnoj zajednici da ih se ukljuci u izaslanstva i osigura povrat njihovih ljudskih prava, sto je trebalo omogućiti lakse sudjevanje žena u donošenju odluka i povratu mira. Ali, buduci da nisu naisle na odaziv, one su se organizirale te formirale skupinu od 36 stručnjakinja koje su pocele raditi na prijelaznom ustavu.

Rezolucija 1325 i njena primjena omogućava ženama rad i sudjelovanje na nacionalnom programima u svim podrucjima te u donošenju raznih zakona (Izborni zakon, Zakon o zaštiti žrtava seksualnog nasilja ...). To je omogućilo sudjelovanje žena iz Konga na međunarodnoj konferenciji u regiji Velikih jezera, kao stručnjakinja za vazna pitanja poslijeratne obnove. No žene još uvijek nisu dovoljno zastupljene na svim razinama vlasti, i to usprkos činjenici da su one bitni cimbenici u neformalnim procesima mira.

Kulturni utjecaji, ne poznavanje R1325, slaba politička volja predstavljaju zapreke za provedbu ove rezolucije. Stoga je hitno potrebno da se ucine veliki naponi za podizanje svijesti, svjesnosti, te uloge i obveze drzave u njenoj provedbi.

Postojeći primjeri uspostavljanje sudova žena u cijelom svijetu su model kako se može, udruživanjem snaga, znanja i iskustva, stvoriti prostor za žene i tražiti nove načine kako bi se postigla pravda i dostojanstvo žena.

Zenski sudovi koji se pojavljuju u civilnom društvu i društvenim pokretima, pružaju mogućnosti za žene, ne samo da dijele svoja iskustva nepravde u svakodnevnom životu, nego i za stvaranje nove koncepcije pravde i mira.

Za ženske sudove je važno da utvrdi činjenice, ali još više kontekst u kojem su zločini počinjeni da se nikada vise ne bi ponovili.

Sudovi su mjesto za žene, za njihov glas i istinu, ali i da im omogući da preuzmu odgovornost za pravdu, stvarajući feminističku model pravosuđa, feminističke etike odgovornosti i brige, konsolidiranje mreže solidarnosti i zajedničkoj izgradnji pravednog mira.

Stasa Zajovic, Jedna od utemeljica Udruženja Zene u crnom, Srbija

Žene u crnom su aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene različite generacijske i etničke pripadnosti, različitih obrazovnih i kulturnih nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova, seksualnih izbora.

Nastale smo oktobra 1991. u znak protivljenja ratu i agresorskoj i ratnoj politici srpskog režima.

Žene u crnom se bave pitanjem bezbednosti od samog početka svog rada (1991.). S jedne strane, celokupnim antiratnim delovanjem uvek smo dovodile u pitanje tradicionalno - militarizovano shvatanje bezbednosti, a s druge strane, stvarale alternativni koncept bezbednosti sa feminističko-antimilitarističkog stanovišta.

Bezbednost je ženska solidarnost, etika brige i povjerenja

I ovom prilikom želim da izrazim ogromno poštovanje prema ženama Srebrenice, najiskreniju zahvalnost na razumevanju, prijateljstvu i toplini kojom nas uvek okružuju i prihvataju.

Kao i čuvene Majke sa Majskog trga u Argentini, žene Srebrenice su postale jedan od najvažnijih primera ženskog mirovnog aktivizma danas u svetu.

Zajednički imenitelj u svim regijama je:

- *da se žene ne osećaju nimalo bezbednima*
- *da država i njene institucije ugrožavaju žene*
- *Siromaštvo, nezaposlenost, stalni strah od gubitka posla, od otkaza, nasilje u porodici;*
- *Državni sistem je neefikasan i ne uživa nikakvo poverenje*
- *Nepostojanje političke volje za radikalnim raskidom sa zločinačkom prošlošću*
- *Neispunjena očekivanja i nade posle smene režima*

Dakle, postoji potpuni raskorak između stvarnosti građana i građanki i falsifikovane i iskrivljene percepciji stvarnosti od strane elite, koja je otuđena od stvarnosti najvećeg dijela stanovništva.

Samo ćemo navesti par slučajeva u vezi sa pitanjem bezbednosti:

- *Strategija nacionalne bezbednosti Srbije (april 2009):* u tom dokumentu se kao opasnosti navode „opasnost od oružane agresije, separatističke težnje, protivpravno jednostrano proglašena nezavisnost Kosova, terorizam, proliferacija oružja za masovno uništenje“ itd. Tek se na kraju Strategije nacionalne bezbednosti pominju ekonomski problemi, tj. ono što su najviše ugrožava ljudsku bezbednost. I to potvrđuje da vladajuću političku elitu ne zanimaju pravi i svakodnevni problemi, niti ona pravi strategije u skladu sa potrebama stanovništva, već isključivo u funkciji održanja na vlasti.

- *Konvenciju o zabrani kasetne municije*: Srbija je jedina zemlja u regionu koja nije potpisala i ratifikovala tu konvenciju, a veoma je dosta propatila od kasetnih bombi (tokom vojne intervencije Nato-a, 1999.).

„Ženska” Rezolucije 1325 ili militarističko-birokratska alatka za evro-atlantske integracije elita na vlasti?

Država se služi R1325 radi postizanja političkih ciljeva vladajuće elite. Institucije države Srbije su 2010. godine izradile Nacionalni akcioni plan/NAP za implementaciju R1325. Proces izrade Nacionalnog akcionog plana za Rezoluciju SB UN 1325 u Srbiji (NAP) bio je netransparentan, nedemokratski i neparticipativan, o čemu svedoči i istraživanje ŽUC-a iz 2010. godine-država saraduje samo sa organizacijama „koje poslušno slede potrebe države”.

U političkoj analizi teksta i procesa izrade Preporuka NAP-a u Srbiji Žene u crnom su istakle ozbiljne nedostatke, a pre svega izrazito militaristički karakter dokumenta i celog procesa NAP-a: „Ministarstvo odbrane kao nosilac izrade NAP-a svedoči o militarističkom pristupu bezbednosti.

U tom dokumentu usvojenom krajem 2010. se kaže da će institucije zadužene za primenu R1325 finansijski podržati programe pomoći ženama silovanim u ratu, tj. “žene koje su tokom ratova na prostoru bivše SFRJ bile izložene mučenju i seksualnom zlostavljanju”. Odmah smo pitale te predstavnike države na koji način planiraju da organizuju, finansijski podrže i sprovedu, na primer, programe pomoći ženama silovanim u ratu, čiji se broj procenjuje na više desetine hiljada, samo u Bosni i Hercegovini. Nedavno smo saznale da su upravo taj deo dokumenta izbacili! Dakle, vlasti Srbije selektivno i arbitrarno upotrebljavaju R1325, umesto da se u skladu sa Rezolucijom 1325, član 12, Srbija založi „da spreči nekažnjivost i krivično goni odgovorne za genocid, zločine protiv čovečnosti i ratne zločine, uključujući i one koji se odnose na seksualno i drugo nasilje nad ženama i devojkama”, itd.

Za vlasti u Srbiji Rezolucija 1325 predstavlja još birokratsku alatku koja stvara iluziju lažne integracije i mitomanske opsednutosti 'liderstvom u regiji'.

Nažalost, i na globalnom nivou Rezolucija 1325 postala je jedan od „atraktivnih modnih hitova” na tržištu projekata, vid navodne „plodne i uspešne saradnje” civilnog društva, države i međunarodnih institucija, pre svega UN.

Ipak, Žene u crnom su odlučile da se uhvate u koštac sa svim tim izazovima i pokušavaju da daju svoj doprinos feminističko-antimilitarističkom konceptu bezbednosti, deleći to iskustvo sa srodnom mrežama. Kako feminističko-antimilitarističkih aktivistkinja, tako i nama bliske regionalne i globalne ekspertkinja za bezbednost, ukazuje da problem nije samo primena, već je problematičan i sam militarizovani karakter R1325:

- **Patrijarhalni i militaristički karakter Rezolucije 1325**: ogleda se i u tome što se skoro isključivo bavi ratom i vojnim sukobom kao trajnim, prirodnim, neizbežnim stanjem stvari
- **Militarizacija feminističkih zahteva za jednakošću**: kvantitativno uključivanje žena u sektor bezbednosti i militarističke strukture, svodi zahteve za jednak pristup moći isključivo na učešće žena u autoritarnim patrijarhalnim strukturama - vojnoj moći, u militarističkom konceptu bezbednosti, a ono što najviše zanima žene - ljudska bezbednost je u drugom planu R1325.

- **Kolonijalni i hegemoni duh:** R1325 se uglavnom primenjuje u siromašnim zemljama Juga, u postkonfliktnim područjima, u tzv. tranzicionim zemljama. Čak ni sve članice SB UN nisu usvojile Nacionalne akcione planove za primenu R1325. U zapadnim zemljama uglavnom njome bave vlade, kao i NVO eksperti i ekspertkinje koji je nude i podržavaju kao izvozni artikl za aktivistkinje iz siromašnih zemalja.
- **Neobavezujući karakter Rezolucije 1325**
- **Ograničen učinak R1325 na terenu:** Premda učinak zavisi od mnoštva faktora, na osnovu izveštaja prikupljenih za više od 10 godina postojanja R1325 napravljeni su mali pomaci u pogledu smanjenja seksualnih zločina u ratnim područjima.

Primjena Rezolucije 1325 pokazuje brojne teškoće, prepreke i izazova na putu stvaranja pravednog mira i drugačijeg koncepta i prakse bezbednosti. Srećom, raste broj koalicija i mreža koje se organizuju i na regionalnom i na globalnom nivoua koje ne dozvoljavaju da elite na vlasti obesmišljavaju i kidnapuju važne međunarodne dokumente kao što treba da bude R1325. U tim feminističko-antimilitarističkim koalicijama ŽuC aktivno učestvuje.

Martine Royo, Koordinatorica za Balkan, Amnesty Francuska

Rad Amnesty Internationala je započeo u 1993 kada je trebalo objaviti svijetu slučajeve ratnih zločina seksualne prirode. U 2008. godini, predstavnici Amnesty Internationala su dosli ponovno u Bosnu da bi napisali izvjesca o trenutnom stanju te situaciji u kojoj se nalaze zrtve. Sastanci su se održavali na svim razinama vlasti kao i sa udrugama zrtava te nevladinim organizacijama. Izvješće je objavljeno, pod nazivom "Pravda za koga? U Bosni i Hercegovini zrtve još uvijek čekaju "

Prema međunarodnom pravu, Bosna i Hercegovina ima obvezu dodjele naknade štete uzrokovane zločinima počinjenim tijekom rata, te omogućiti zrtvama pristup pravdi. Izvjesce je veoma pesimistično. Centri Vive Zene u Tuzli i Medica u Zenici su medju jedinima koji pružaju pomoc i podrsku zrtvama. Nažalost, dvije godine nakon objavljivanja ovoga izvješća, ništa ne čini da se situacija promijeni:

Vlasti u BiH nisu bili u mogućnosti jamčiti žrtvama kazneni progon odgovornih za seksualne zlocine. Da bi se to omogućilo , potrebno je pod hitno poboljšati sposobnost i učinkovitost lokalnog pravosudja. Sustavi podrške i zaštite svjedoka moraju se provesti što je prije moguće u Republici Srpskoj i Federaciji u skladu s potrebom zaštite žena.

Neke cinjenice: 133 slucaja zločina su bili pod istragom od 2005, a trenutno se stotinu slučajeva istražuje, od kojih je u šest slcajeva podignuta optuznica. Presuda je donesena za samo 21 slučaj.

Država također nije uspjela osigurati žrtvama druge vrste pomoci na koje imaju pravo : uključujući i prava na povrat, naknadu, rehabilitaciju kao i garanciju da se takva situacija nikada ne ponovi.

Potrebno je poduzeti konkretne korake u smislu pomoci zrtvama. Navedeni centri ne mogu uspjeti stici pomoci svim zrtvama , pogotovo onima koje su udaljene od centara kao sto su Zenica ili Tuzla.

Ono što je do sada učinjeno?

Nakon pritiska, vlada je u 2010. preuzela niz obveza. Jedan od njih je donošenje državnog programa za žene žrtve seksualnog nasilja tijekom sukoba. Ovaj program također ima za cilj smanjiti stigmatizaciju ovih žena.

Pokrenut je uz pomoć Fonda Ujedinjenih naroda i trebao bi biti spreman u svibnju 2012. Treba unaprijediti pristup socijalnim i medicinskim uslugama za preživjele žrtve silovanja u općinama gdje živi većina od tih žena. Mora se definirati odgovornost svake institucije o konkretnim mjerama koje će osigurati poboljšanje položaja žrtava.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH također je pripremlilo nacrt zakona o pravima žrtava torture i civilnim žrtvama rata kako bi se osiguralo da sve civilne žrtve u zemlji imaju jednak pristup socijalnim pogodnostima.

Nažalost, malo je napretka od tada: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je koordiniralo rad na sadržaju nove strategije. Osim toga odobrena je i donacija od 90.000 dolara od strane Fonda UN-a. No, uspjeh tog procesa ovisi isključivo o političkoj volji novih državnih entiteta.

Zaključak
Nevladine organizacije kao Vive Zene ili Medica, i dalje trebaju biti glavni pružatelji psihosocijalne pomoći žrtvama. Ali oni nemaju sposobnost da pomogne svim preživjelima, mnoge žrtve žive predaleko iz Tuzle i Zenice. Moramo nastaviti vršiti pritisak na vlasti u ovoj zemlji i raditi s njima kako bi se osiguralo da se preuzete obveze zaista i ostvare.

Pravda, istina i reparacija: Žrtve žele vidjeti odgovorne pred licem pravde, dobiti besplatnu medicinsku i psihološku njegu, odgovarajuću naknadu i pomoć u traženju posla. One ne žele susretati počinitelje zlostavljanja po ulicama te biti stigmatizirane od društva kao žrtve silovanja.

Nuna Zvizdic, Predsjednica Udruženja Zene Zenama, Sarajevo

ŽENSKI SUD: FEMINISTIČKI PRISTUP PRAVDI

Priču o ženskim sudovima, možda je najbolje započeti riječima **Corrine Kumar, koja je stvorila ideju i pretočila je u stvarnost, potičući održavanje više od trideset ženskih sudova u Africi, Aziji i Latinskoj Americi.** Ona kaže: „ženski sudovi traže da se zajedno tkaju objektivne stvarnosti sa subjektivnim svjedočenjima žena, lično sa političkim te logično sa lirskim kako bi se sjedinile razboritost i osjećajnost u pokušaju da se definiraju novi prostori za žene, nove politike i novi pojmovi pravde.“

Ženski sud je prostor za glasove žena, za svjedočenja žena o svakodnevnom iskustvu nepravde kako tokom rata tako i tokom prekida ratnih dejstava i mira nakon rata. Na ženskom sudu žene svjedoče o nasilju u javnom i privatnom životu. Ovaj novi feministički koncept „pravde kroz izlječenje“ rađa nove vizije odgovornosti, brige i bezbjednosti u cilju izgradnje pravednog mira.

Inicijativa o ženskom sudu za prostor bivše Jugoslavije, rodila se u jesen 2000.godine u Sarajevu na prijedlog Žarane Papić, filozofkinje i članice mirovnog pokreta iz Beograda, koja je zajedno sa Corrine Kumar gradila viziju nove pravde iz ženske perspektive i učestvovala u ženskim sudovima u Aziji. Stečeno iskustvo željela je pretočiti u našu stvarnost i stoga smo se sve zajedno okupile u Sarajevu, mi žene iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova, Hrvatske, Indije i Tunisa kako bi razgovarale o tome da li je moguće suočavanje sa našom prošlošću kroz koncept ženskog suda iz feminističke perspektive. **Inicijativa je izazvala veliko interesovanje ali i predanost žena aktivistkinja da preuzmu odgovornost za aktivnosti koje će dovesti do organizacije ženskog suda na našim prostorima.**

Ovo je veoma složen posao u kojem se prepliću različitosti koje se odnose na sjećanja i uspomene, preživljena iskustva, stavove i mišljenja, nade i brige, očekivanja i odgovornosti ...Tokom 2010.godine imali smo u Sarajevu dva važna događaja- radionicu i javnu tribinu pod zajedničkim nazivom: ženski sud-Pravda sa izlječenjem sa ciljem afirmacije novog modela pravde kroz koncept ženskog suda iz iskustva žena iz raznih dijelova svijeta. Pitanja koja smo otvarali tiču se motivacije, interesa, efekata ali i problema i prepreka .

I tada smo donjele odluku da najprije struktuiramo našu Inicijativu i da je objavimo na svim našim prostorima kao platformu za obrazovanje i podizanje javne svijesti o vrijednostima ženskog suda kao mjesta kolektivnog javnog slušanja o proživljenim traumatskim iskustvima žena u ratnom i poratnom vremenu.

Žene u crnom iz Beograda koordiniraju aktivnostima u regionalnom kontekstu uz podršku velikog broja ženskih organizacija i mreža kako na nacionalnom tako i na regionalnom nivou. Proces je otvoren i dograđiva se u zavisnosti od zahtjeva i potreba iskazanih na javnim prezentacijam i edukativnim radionicama u lokalnim zajednicma regiona.

Ženski sud-sličnosti i razlike sa institucionalnim i narodnim sudovima

Prva razlika se odnosi na izvršenje sankcije. Ženski sudovi ne bave se niti su zainteresirani za tu vrstu moći. Ženski sud se bavi restorativnom pravdom odnosno konceptom pravde izlječenja kako za pojedince/pojedinke tako i za cijelo društvo i konceptom distributivne pravde koja dovodi do promjena uslova u društvu u kojem se dogodio rat i ili nasilje a odnosi se na pravedniju raspodjelu dobara u društvu te jednakog pristupa svim resursima i uslugama. Druga razlika se odnosi na razumjevanje uslova u društvu koje ima iskustvo rata i nasilja. Ženski sud za razliku od institucionalnog suda ne bavi se samo utvrđivanjem „objektivnih činjenica“ između žrtve i počinioca. Ženski sud traži da se zajedno prepliću objektivne stvarnosti sa subjektivnim doživljavanjima i preživljavanjima te iste stvarnosti iz perspektive pojedinca/pojedinke te usmjeravanje pažnje na njihovo osnaživanje i razumjevanje uticaja strukturnih problema na nejednakosti i nepravdu u društvu.

Sličnosti između institucionalnog suda i ženskog suda se temelje djelomično na tradiciji narodnih sudova i laičkog karaktera suda tj. na prisustvu porote koja se bira iz naroda-građanstva. Ono što je zajedničko i državnom i narodnom i ženskom sudu jeste javnost rada. Javna osuda i javni govor o prekršaju ili zločinu je već sankcija sama po sebi koja obznanjuje neki čin. Novina se odnosi na to što se po prvi put ženski glas „objavljuje“ i ima snagu javnog govora.

Ženski sud otvara prostor za ženske glasove i na taj način žene postaju subjekti pravde ili politički subjekti koji još uvijek imaju manje moći i političke i ekonomske ali samo priznavanje ženskog iskustva otvara nove prostore ka pravednijem društvu.

Iz iskustva sudova koji su održani u poslednjih dvadeset godina, možemo reći da su doprinosi kako na lokalnoj tako i na globalnoj razini brojni - Ženski sudovi su nasilje nad ženama imenovali kao problem sigurnosti u privatnom i javnom životu i učinili ga vidljivim na globalnom nivou. Također su dali veliki doprinos ženskom otporu, angažmanu i umrežavanju koji je prešao lokalne i nacionalne granice i prepreke. Zajedničko slušanje i dijeljenje koje je temelj ženskog suda otvorilo je put ka ozdravljenju i iscjeljenju zajednice, novim vizijama pravde i pravednosti te osjetljivosti institucionalnog pravnog sistema na politike ljudskih prava i rodne ravnopravnosti

Odluke i prijedlozi

4.1 Zaključci i zahtjevi

Glavni prijedlozi

Pocovski od stravičnih činjenica i argumenata u vezi sa počinjenim zločinima nad zrtvama seksualnih zlostavljanja, kako nad ženama tako i nad muškarcima, prioriteti su identificirani u nastavku borbe protiv silovanja kao dijela ratne strategije.

Preteska svjedočenja o nasilju nad zrtvama seksualnih zločina su duboko potresla prisutne.

Svi učesnici konferencije, stručnjaci iz raznih sfera znanosti kao i svjedoci počinjenih zločina, se slažu da je bitno istaknuti i inzistirati na važnosti sljedećeg:

1. Informiranje te sensibilizacija javnosti, kako domaće tako i strane

Sutnja je novi zločin.

Prijedlozi akcija u budućnosti :

- Stvaranje aktivne međunarodne mreže udruga
- Informiranje o stanju na terenu svih značajnih međunarodnih struktura
- Organizacija međunarodnih foruma da bi se tematika produbila
- Preuzimanje odgovornosti i uključivanje građana te intelektualca kako u Bosni i Hercegovini tako i u dijaspori

2. Oporavak te pružanja pomoći zrtvama :

a) Materijalne pomoći

Čak 20 godina poslije stravičnih događaja, samo je mali broj od oko 2000 zrtava (od više desetaka tisuća koliko ih se procjenjuje) uspio ostvariti određena prava. Velika većina je izgubila sve.

Postoji svijetli primjer jednog udruženja zrtava koji su uspjeli dobiti odštetu za oko 1000 presuda zahvaljujući pojedinacnim tužbama. To je svakako primjer koji bi trebalo slijediti.

Prijedlozi

- Pozivamo te trazimo od svih zainteresiranih struktura, OHR, državih institucija itd pomoć organizacijama te udruženjima na projektima pomoci i osnazenju zrtava , medu ostalim i kroz mikro-ekonomske projekte
- Tražimo da država dodijeliti novčanu naknadu za sve žrtve seksualnog nasilja
- Tražimo procijenu iznosa stete za sve zrtve, bez obzira na spol i pripadnost kako bi se osiguralo da se procijenjeni iznosi uključe u postupak zahtjeva za odstetom
- Tražimo da država i entiteti uzmu u obzir specificno stanje i ranjivost populacije zrtava te da ulozi sve moguće napore za stručno osposobljavanje te poticanje ponovnog zapošljavanja.

b) Moralne pomoci

Žrtvama ne treba sažaljenje, potrebno im je priznavanje njihovog statusa žrtve kao i pravo na dostojanstvo, sto je jedno od temeljnih ljudska prava .

Mnoga svjedocanstva govore o skandaloznoj cinjenici da se zrtve cesto nalaze prisiljene zivjeti u blizini svojih dzelata koji su nekaznjeni za svoja zlodjela. Nadalje, veoma je mali broj savjetovališta za žrtve. Većina žrtava nije dobila nikakvu psiholosku pomoc, nemaju pristup zdravstvenim uslugama i niti si mogu priustiti lijekove.

Prijedlozi :

- Pozivamo državu da poduzme hitne mjere kako bi omogućili pristup žrtvama i prednosti u dobivanju skrbi, i to na cijelom teritoriju bez diskriminacije po spolu ili statusu žrtve.
- Pozivamo državu da ubrza priznavanje statusa žrtve svim žrtvama seksualnog nasilja tijekom sukoba.
- Tražimo pomoć u obliku pružanja socijalnih prava, medju ostalim osiguranje krova nad glavom povratnicima , kao dio reparacije i oporavka , kako bi se osigurala njihova sigurnost i dostojanstvo.

3. Prevencija

Važno je povećati napore na razini obrazovanja te osigurati jednakost izmedju spolova kao i provedbu konvencije CEDAW (Odbora za ukidanje diskriminacije nad ženama).

Prijedlozi:

- Trazimo rad na podizanju svijesti u skolama i fakultetima o vaznosti postivanja jednakosti medju spolovima.
- Zahtjevamo primjenu konvencije CEDAW na cijekupnom teritoriju Bosne i Hercegovine.
- Zahtjevamo promicanje i poštivanje ravnopravnosti spolova u svim sferama javnog života.

4. Medjunarodna pravda

Vidjeli smo da je funkcioniranje međunarodne pravde omogućeno zahvaljujući pritisku međunarodne javnosti i nevladinih organizacija. Moramo ići jos dalje , te zahtjevati potragu za svim zlocincima , uključujući i uhićenje te njihovo suđenje, kao primjer za buduće generacije da zlocini nece ostati nekaznjeni.

Sa stajalista zrtava, niti jedna vlada BiH nije pokazala dovoljno odlucnosti da omuguci pravdu desetinama tisuca zrtava te uvijete u kojima ce zrtve krenuti putem oporavka. U slucaju zrtava seksualnog zlostavljanja, pravda je iznimno spora i relativno blaga , sto pokazuje kazne izrecene za ovu vrstu zlocina.

Prijedlozi:

- Tražimo bolju sposobnost i učinkovitost domaćih pravosudnih sustava.
- Tražimo da se ubrzaju postupci kako bi se osigurala pravda za žrtve seksualnog nasilja u Bosni i Hercegovini.
- Tražimo da kazne za zločince osuđene za seksualno zlostavljanje budu najmanje jednake kaznama za druga kaznena djela.
- Tražimo zaštitu svjedoka, kao i psihološku pomoć tijekom suđenja, kako u Republici Srpskoj tako i u u Federaciji.

5. Primjena Rezolucije 1325

Rezolucija 1325 koja bi trebala zastiti žene i djevojke u vrijeme sukoba, ima poteskoca u svim dijelovima svijeta u svojoj implementaciji te se u pojedinim drzavama njeni ciljevi preusmjeravaju te se selektivno upotrebljava u zavisnosti od poteba vladajuće elite. Upravo u izvjestajima iz Demokratske Republike Kongo i Srbije smo pronasli velike razlike u primjeni i provedbi ovog teksta te njegovih dopuna , Rezolucija 1820 i 1888 koje se odnose na seksualna zlostavljanja kao oruzja rata.

Prijedlozi:

- Zahtjevamo strogu primjenu bez ikakve zadrške Rezolucija 1325 , 1820 i 1888 na području cijele regije .
- Skrecemo pozornost međunarodne zajednice na znatne poteškoće u provedbi ovih odluka, osobito u Srbiji i Republici Srpskoj.
- Preporučujemo da sve nevladine organizacije za ženska prava na Balkanu upotrijebe sva raspoloživa sredstva kako bi se osigurala stroga provedba pomenutih Rezolucija te da naprestano zahtijevaju prisutnost žena u svim pregovaračkim stolovima.

4.2. Lista medjunarodnih institucija

Zaključci konferencije te zahtjevi i prijedlozi su poslani brojnim međunarodnim institucijama, zajedno sa popratnim pismom te listom udruženja potpisnika ističući nedopustivu situaciju u kojoj se žrtve seksualnih zlostavljanja danas nalaze te zahtjevajući pomoć i promijene u najbržem mogućem roku. Neke od međunarodnih institucija su sljedeće :

1. Europska komisija
2. OSCE BiH
3. OHR – Ured visokog predstavnika
4. TRIAL - Track Impunity Always
5. UN WOMEN-Uredi u Europi, Istočnoj Europi, BiH, Srbiji, Austriji, Švicarskoj, SAD-u
6. Francuska Ambasada
7. Američka Ambasada
8. Turska Ambasada
9. HCHR BiH – Helsinski Komitet za ljudska prava
10. Europski Parlament – komisija za ljudska prava
11. UN, Ured u BiH
12. UNHCR – UN-ov Visoki predstavnik za izbjeglice

4.3. Lista nadležnih institucija u Bosni i Hercegovini

Zaključci konferencije te zahtjevi i prijedlozi su također poslani brojnim bosanskohercegovačkim institucijama kao i strukturama vlasti u Federaciji i entitetima

1. Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
2. Ministarstvo pravde Republike Srpske
3. Ministarstvo pravde Federacije BiH
4. Državno ministarstvo za civilne poslove
5. Državno ministarstvo za sigurnost i bezbjednost
6. Predsjednica Suda BiH
7. Glavni tužilac BiH i šef odjela za ratne zločine
8. Entitetski i kantonalni glavni tužioci
9. Federalni ministar za rad i socijalnu politiku
10. Kantonalni ministri rada i socijalne politike
11. Direktor SIPE
12. Federalno ministarstvo zdravstva

Zaključak

U istoriji i sjecanjima covjecnstva zene su cesto zaboravljane . Medjutim, zene su , uvijek i svugdje , vazan i neizbiježan dio istorijskih istina .

Teme Medjunarodne konferencije 'Masovno silovanje kao dio ratne strategije', odrzane u Sarajevu 9. i 10. Marta 2012. kao i razmijene misljenja tijekom debata, su se bavile upravo ulogom i položajem žena kako tijekom ratnih sukoba tako i danas te je povucena paralela, između ostalog, između situacije u Bosni i Hercegovini te one u Demokratskoj Republici Congo.

Dialog i razmijene su bile više nego uspješne – mnogi bitni trenutci, važne izjave, ideje za korake unaprijed te mnoštvo emocija svjedoče tome u prilog. Više od 250 žena, ali i muškaraca , pristiglih iz cijele Bosne , ali i Hrvatske, Srbije, DR Congo te Francuske je u dva dana trajanja konferencije osjetilo novu nadu i nova očekivanja.

Veoma je bitno iskoristiti tu nit poveznicu koja nas je sve sjedinila da bi nastavili raditi na daljnjoj izgradnji odnosa, mreža na svim razinama, informiranja, učenja , te zahtjeva za akcijama prema nadležnim institucijama države i svijeta.

Nesmijemo podcijeniti moc i snagu gradana i gradjanki. Zajedno, mozemo ujediti nase glasove i napore da bi se nasi zahtjevi culi uvazili na svim razinama vlasti.

Dodatci

1 – Program

2 - Zahvalnice

3 – Knjiga dojmova

Zahvalnica

Konferencija

Masovno silovanje kao dio ratne strategije kako pronaći izlaz i koje odgovore ponuditi žrtvama?

9.i 10.marta 2012., Sarajevo

ZAHVALNICA

Postovani,

Ovim putem bismo Vam zeljeli zahvaliti na Vasem doprinosu u organiziranju konferencije "Masovno silovanje kao dio ratne strategije" odrzane u Sarajevu 9.i 10. marta 2012 godine. Konferencija je zabilježila veliki uspjeh , cemu svjedoce brojni novinski clanci i prilozii kao i izjave prisutnih i ucesnika konferencije.

Zahvaljujemo Vam nadalje na Vasemu ucescu te podijeljenom iskustvu kojim ste doprinijeli uspjehu konferencije ali i na cijelokupnom angazmanu u vezi ove problematike. Zahvaljujuci svima Vama , dvodnevni dogadjaji u Sarajevu su bili prilika istinske razmijene misljenja i podijele iskustava.

Konferencija je bila iznimno medijski popracena , a isticalo se uglavnom sljedece :

- slicnosti dogadjaja u Bosni sa onima u Demokratskoj Republici Kongo
- trazenje daljnjih akcija :
 - po pitanjima prevencije, zastite te oporavka
 - po pitanju napredaka medjunarodne pravde
 - po pitanju angazmana drzave te medjunarodne zajednice
- ideja kreiranja medjunarodne mreze udruzenja u borbi protiv seksualnih zlostavljanja tijekom ratnih sukoba te njihove prevencije

Zelimo Vam uspjeh u daljnjem radu i aktivnostima.

S postovanjem,

Ekpa Majke za Mir

Ekipa Federacije Majke za mir zahvaljuje svima onima koji su doprinijeli u organizaciji te uspješnom odvijanju Međunarodne konferencije *"Silovanja kao dio ratne strategije"*:

- **Nasim Partnerima**

- **Udruženju Majki enklava Srebrenica i Zepa**

- **Centru André Malraux , direktorici gospodji Zibi Galijašević te gospodji Selmi Campari - Institutu za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava te profesoru Smailu Čekiću, direktoru**

te

- **svim predavacima**

Bez cije predanosti ne bismo bili u mogućnosti organizirati ovako vazan i uspješan događaj.

- **Gospođi Duški Jurišić**, novinarki i moderatorici na konferenciji 10.marta za profesionalnost te predanost i volontiranje u nasoj akciji.

- **Gospođi Aidi Musanovic**, pijanistici za glazbenu izvedbu koja je odusevila publiku.

- **Osoblju Doma Oruzanih Snaga BiH, osobito majoru Dzevadu Kiselici** za veličanstvene prostorije koje su nam stavljene na raspolaganje te dostupnost osoblja tijekom cijekopnog održavanja konferencije

- **Osoblju te direktoru Atikos-a** za pružene usluge tijekom projekcije filmova te osiguranje nesmetanog odvijanja konferencije. Hvala svim djelatnicima za njihovu dostupnost te ljubaznost.

- **osoblju Vispak-a** za izvrsnu kavu tijekom trajanja konferencije te izrazitu ljubaznost osoblja.

I na kraju, hvala Veleposlanstvu Republike Francuske na gostoprimstvu tijekom večeri 9. ožujka.

Takodjer , velika hvala:

- **gospodji Almiri Drino i gospodinu Harisu Lokvancicu**, na izvrsno obavljenom poslu prevodjenja

- **gospodji Corinne Dewitte** ne samo za doprinos i iskazani talenat u izradi promotivnog materijala, nego i za dostupnost i predanost

- **gospodji Brigitte Noel** za učinkovitu pomoći tijekom odvijanja konferencije u Sarajevu

uz posebnu zahvalu gospodji Ružici Puljić.

Knjiga dojmova

Neke od poruka :

Poštovani/e,
najljepša hvala, Zaista sam iznenadjen ali i počašćen tako da nemam pravih riječi.. ali svakako Hvala
Vam puno
Srdačan pozdrav

Murat Tahirović

Poštovane Ružice i Nanou,
hvala na lijepim riječima i željama. I ja vama želim puno uspjeha u radu i privatno te se iskreno nadam
da ćemo ponovno surađivati.

Lijepi pozdrav iz Rijeke,

Sandra

Poštovanje, Zahvaljujemo se Vama što ste organizovali Konferenciju u Bosni i Hercegovini.
Predlažemo da ovakvih Konferencija bude više i u drugih gradovima Bosne i Hercegovine, regiji Evropi
i širom svijeta, HVALA VAM

Udruzenje zena zrtva rata

puno vam hvala i radujem se nama zajedno
vaša nuna

zene zenama

Postovane prijateljice,
Hvala Vam najljepse, i mi se nadamo da ćemo u budućnosti saradaivati.

S postovanjem,
Udruzenje Pokret Majke enklava Srebrenica i Zepa

Hvala Ruzice , i hvala Majkama za mir i Nanou za besprijekornu organizaciju ove konferencije. Zaista
zasluzujete veliko bravo.

Vidimo se uskozo

Srdacno

Martne

Puno vam se zahvaljujem i srdacno Vas pozdravljam

M.Kassongo

Mères pour la Paix

BP 40728 59657 Villeneuve d'Ascq Cedex

federation@merespourlapaix.org

Tél : 06 09 06 61 84

Présidente : Nanou ROUSSEAU

viol de masse, une arme de guerre,
Sarajevo, mars 2012